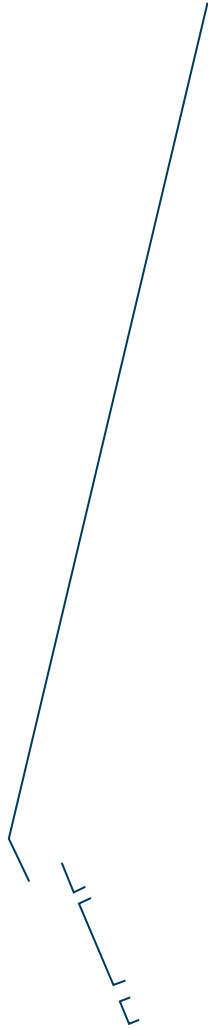
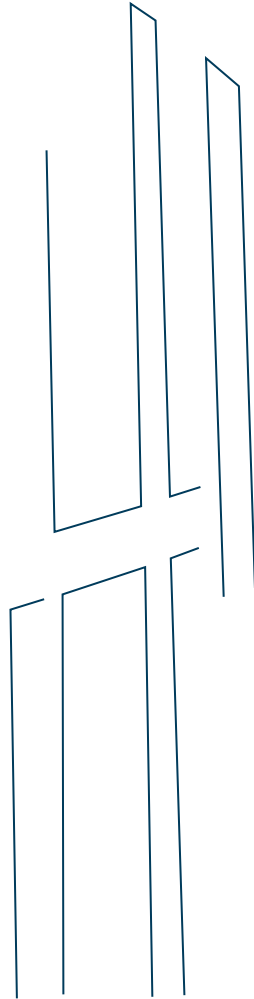

VERANTWOORD BELEGGEN 2022 JAARVERSLAG

PMT
pensioenfonds
Metaal & Techniek

INHOUD

Voorwoord	3
1 Verantwoord beleggen	4
2 ESG-integratie	8
3 Klimaat	10
4 Duurzaam Beleggen	14
5 Actief Aandeelhouderschap	19
6 Uitsluitingen	36
7 Onderzoeken, wetgeving en commitments	38
Bijlagen	41
Colofon	74

VOORWOORD

Het jaar 2022 stond voor PMT in het teken van de klimaatambities. Eind 2022 publiceerden we onze klimaatactieplannen met concrete reductiedoelstellingen en acties per beleggingscategorie met een duidelijk doel voor ogen: een beleggingsportefeuille die past bij de doelen van het Parijs Akkoord per 2030 en een net zero uitstoot per 2050. Om deze reden hebben we ons impactdoel voor 2025 verdubbeld (van € 2 miljard naar € 4 miljard), en hebben we een stip op de horizon gezet met een ambitie van € 10 miljard impactinvesteringen in 2030, waarvan € 4 miljard in de Energietransitie, en 35% te beleggen in Nederland. Ook zijn we als actieve aandeelhouder kritisch in gesprek met bedrijven in de olie- en gassector over het reduceren van CO₂ uitstoot. In 2022 hebben we 19 van deze bedrijven uitgesloten, omdat zij niet aan onze klimaatambities voldoen.

Naast klimaatverandering en de energietransitie besteden we nadrukkelijk ook steeds meer aandacht aan het behoud van biodiversiteit en sociale thema's. Belangrijke sociale thema's zijn mensenrechten en arbeidsomstandigheden. We monitoren voortdurend hoe bedrijven met deze thema's omgaan. Ook voeren we engagement met bedrijven op sociale onderwerpen als leefbaar loon en leefbaar inkomen. Engagement heeft meer effect als meerdere investeerders zich achter een doel scharen. Daarom heeft PMT zich in 2022 aangesloten bij het engagement initiatief *Advance*, gecoördineerd door de organisatie Principles for Responsible Investment (PRI).

In het afgelopen jaar is er voor de pensioensector ook veel veranderd op het gebied van wet- en regelgeving. In maart 2021 zijn de eerste verplichtingen onder de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) in werking getreden. Hiervoor hebben we informatie gepubliceerd over onze visie op duurzaamheidsrisico's, duurzame kenmerken van de pensioenregeling en de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Deze informatie is te vinden in het [Pensioen 1-2-3](#) op onze website. Ook is sinds 1 januari 2022 de Taxonomieverordening van toepassing op PMT.

We zijn trots op de goede beoordelingen die we het afgelopen jaar hebben ontvangen voor ons duurzaamheidsbeleid. PMT staat ook dit jaar weer in de top 5 van de ranking van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) en kreeg wederom een goede beoordeling van de PRI. Ook scoorden we opnieuw 100% in de Monitoring van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB). Dat betekent dat PMT de bepalingen van het IMVB-Convenant volledig heeft verankerd in het beleggingsbeleid en in de uitbesteding.

Toch is er nog veel werk aan de winkel: in 2023 blijven we ons inzetten voor een goed pensioen in een leefbare en rechtvaardige wereld. Twee belangrijke mijlpalen zijn de eindevaluatie van ons engagementprogramma 'Energietransitie' waar we gaan beoordelen welke olie- en gasbedrijven in onze portefeuille voldoen aan onze klimaateisen en de introductie van de *Portefeuille van Morgen*. De Portefeuille van Morgen is een verfijning en aanscherping van onze huidige selectiemethode die we toepassen om beleggingen te kiezen die goed scoren op het gebied van duurzaamheid.

Den Haag, 19 april 2023

Het bestuur

T.W. Troost, *voorzitter namens de werkgevers*

E. Bronswijk-Pais, *voorzitter namens de werknemers en pensioengerechtigden*

1 VERANTWOORD BELEGGEN

PMT wil alle deelnemers in de sector Metaal en Techniek nu en in de toekomst een goed pensioen bieden. We beleggen het pensioengeld op een verantwoorde manier en willen daarmee bijdragen aan een duurzame wereld. Daarnaast geloven we dat verantwoord beleggen bijdraagt aan onze financiële doelstelling. Verantwoord beleggen helpt een goede inschatting van de houdbaarheid van investeringen over de lange termijn te maken. Tot slot verwachten wetgever en maatschappij niets minder dan een duurzame beleggingsstrategie van PMT. Niet duurzaam beleggen is op termijn onwenselijk en risicovol.

VERANTWOORD BELEGGEN EN HET RENDEMENT IN 2022

PMT gelooft dat bedrijven en organisaties die verantwoord met hun werknemers en hun omgeving omgaan en een goed bedrijfsbestuur hebben op lange termijn financieel beter presteren. Er is veel onderzoek gedaan naar dit onderwerp en het merendeel van de studies toont een positieve relatie aan of op zijn minst een neutrale relatie aan. Een van de verklaringen voor dit positieve effect is bijvoorbeeld dat bedrijven die goed op milieu-, sociale en maatschappelijke factoren (Environmental, Social en Governance, oftewel: ESG) scoren een signaal afgeven dat ze vanuit strategisch perspectief rekening houden met hun omgeving en daardoor mogelijk beter in staat zijn om in te springen op toekomstige risico's en mogelijkheden.

DUURZAAMHEIDSTHEMA'S IN 2022

Positieve impactthema's: PMT belegt in de **energietransitie, circulaire economie, innovatie in Europa, betaalbare huisvesting** en **gezondheidszorg**. Door gerichte investeringen binnen afgesproken impactthema's draagt PMT bij aan een goed pensioen en tegelijkertijd aan duurzame economische ontwikkeling. Meer informatie over onze impactinvesteringen is te vinden in hoofdstuk 4 en bijlage D.

Klimaat: We willen bijdragen aan het beperken van klimaatverandering, en zetten daarbij volop in op de energietransitie. In hoofdstuk 3 en bijlage B lichten we de voortgang op onze klimaatdoelstellingen toe.

Biodiversiteit: De afbreuk van ecosystemen vormt een risico voor de beleggingen van PMT. Daarnaast erkennen we dat de bedrijven in onze portefeuille als gevolg van hun bedrijfsactiviteiten een grote impact hebben op biodiversiteit. In hoofdstuk 5 leggen we uit hoe we bedrijven stimuleren om hier verantwoord mee om te gaan.

Arbeidsomstandigheden: Vakmensen in de Metaal- en Technieksector weten hoe belangrijk een veilige werkomgeving is. We maken ons daarom sterk voor goede arbeidsomstandigheden bij de bedrijven waarin we beleggen. We hechten veel waarde aan de manier waarop bedrijven in de portefeuille omgaan met mensenrechten en pleiten voor een leefbaar loon en leefbaar inkomen. Lees meer hierover in hoofdstuk 5.

Beloningen: PMT vindt het belangrijk dat salarissen van topbestuurders in een redelijke verhouding liggen met de rest van de organisatie en andere bedrijven. Ook willen we dat bonussen niet onredelijk hoog zijn en dat die bonussen prikkelen tot goede prestaties op de lange termijn, niet tot kortetermijndenken. In hoofdstuk 5 leggen we uit hoe we hierover in gesprek gaan met bedrijven.

Belasting: PMT verwacht dat de bedrijven waarin het investeert voldoen aan hun belastingverplichtingen. Het ontduiken en ontwijken van belastingen brengt verschillende financiële en reputatie risico's met zich mee. Lees meer hierover in hoofdstuk 5.

PRIORITERING VAN ONZE DUURZAAMHEIDSTHEMA'S

Het is voor pensioenfondsen niet mogelijk alle impact van de beleggingen op mens, milieu en maatschappij in één keer te identificeren en aan te pakken. Om die reden is het belangrijk te prioriteren. Dit doen we aan de hand van een ESG-risicoanalyse. Ons **verantwoord beleggen beleid** bevat meer informatie over onze thema's en de prioritering daarvan.

AMBITIES & DOELSTELLINGEN

PMT wil pensioenen op verantwoorde wijze realiseren. We hebben hieraan een aantal doelen en ambities gekoppeld, gericht op vier focuspunten:

1. **We betrekken deelnemers en een bredere groep stakeholders bij het verantwoord beleggen beleid** – PMT vindt het belangrijk om aansluiting te zoeken bij zijn achterban en wil graag dat het verantwoord beleggen beleid aansluit bij de voorkeuren van de deelnemers en werkgevers. PMT en MN werken momenteel samen met de Universiteit van Maastricht om het periodieke deelnemersonderzoek verder te ontwikkelen. In hoofdstuk 3 leggen we uit hoe we de meningen van deelnemers hebben meegenomen in de ontwikkeling van ons klimaatbeleid. Daarnaast zijn we ons bewust van de brede maatschappelijke belangstelling voor verantwoord beleggen en consulteren en informeren we een brede groep stakeholders (waaronder kennisinstellingen en ngo's) over ons verantwoord beleggen beleid.
2. **We doen investeringen met een positieve impact** – Met onze impact-investeringen willen we een meetbare, positieve impact maken en daarmee uitvoering geven aan de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties. We meten hiervoor jaarlijks onze bijdrage aan de impact van impactinvesteringen in de energietransitie, circulaire economie, innovatie in Europa, betaalbare huisvesting en de gezondheidszorg. We willen ten minste voor € 4 miljard beleggen in impactinvesteringen per eind 2025. Daarnaast hebben we de ambitie om ten minste € 10 miljard te beleggen in impactinvesteringen per eind 2030, waarvan € 4 miljard investeringen binnen het thema Energietransitie, en de ambitie om 35% van deze € 10 miljard te beleggen in Nederland. In 2022 belegden we voor € 1.710 miljoen in impactinvesteringen. Benieuwd naar meer informatie? Zie hoofdstuk 4.
3. **We houden rekening met mens, milieu en maatschappij bij onze beleggingen (ESG-integratie) en zetten in op engagement met bedrijven** – PMT wil alleen beleggen in bedrijven, vastgoed en landen die relatief goed presteren ten aanzien van ESG-factoren. Tegelijkertijd laten we geen bedrijven vallen die hun best doen om te verbeteren op ESG-thema's en dit ook laten zien in de gesprekken (engagement). Ook verwachten we van onze vermogensbeheerders dat hun beleid en werkwijzen aansluiten bij het verantwoord beleggen beleid van PMT. In 2022 spraken we met in totaal 164 bedrijven over thema's als klimaat, biodiversiteit en leefbaar loon. We stemden op 1.757 aandeelhoudersvergaderingen.

In hoofdstuk 2 en hoofdstuk 5 lichten we toe hoe we rekening houden met mens, milieu en maatschappij in de verschillende beleggingscategorieën, en hoe we onze stem laten gelden als actieve aandeelhouder bij bedrijven waarin we beleggen.

- 4. We dragen bij aan de klimaatdoelstellingen (Parijs Akkoord, Nederlandse Klimaatakkoord, IIGCC net zero commitment)** – PMT wil bijdragen aan het doel om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 1,5 graden, aansluitend bij het Parijs Akkoord, het commitment van de financiële sector aan het Nederlandse Klimaatakkoord en het Net Zero Asset Owner Commitment van de Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC). Om dit te bereiken nemen we actie in de relevante beleggingscategorieën, zoals omschreven in de **klimaat actieplannen**, zie ook hoofdstuk 3.

VERANTWOORD BELEGGEN IN DE ORGANISATIE

Kennis over ESG en duurzaamheid in brede zin wordt op verschillende manieren gewaarborgd binnen PMT. Een bestuurslid, tevens lid van de commissie Beleggingen, heeft aantoonbare kennis over ESG en was actief betrokken bij het IMVB-Convenant. De overige leden van het algemeen bestuur (inclusief de leden van de commissie Beleggingen), de raad van toezicht en deskundigen van het bestuursbureau die adviseren over beleggingen volgden in 2022 een compliance training over ESG. We organiseren op periodieke basis themasessies voor de commissie Beleggingen om de kennis over onder andere ESG op peil te houden. Tot slot is PMT vertegenwoordigd in verschillende gremia van de Pensioenfederatie, waaronder de werkgroep Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB). Kennisuitwisseling over ESG staat hierin centraal.

ESG-RISICO'S

De ESG-risico's waar PMT mee te maken heeft kunnen in twee categorieën worden ingedeeld:

- Risico's voor mens, milieu en maatschappij. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten van een onderneming waar PMT in belegt, zoals ontbossing.
- Financiële risico's voor onze beleggingen, bijvoorbeeld door klimaatverandering. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de kosten van overstromingen voor de vastgoedportefeuille van PMT.

De manier waarop we ESG-risico's identificeren, is nader omschreven in het **Verantwoord beleggen beleid**. In het kader van het project 'Portefeuille van Morgen' willen we hierin een volgende stap zetten, zie ook hoofdstuk 2.

We gebruiken verschillende instrumenten om ESG-risico's te voorkomen en te beperken, in overeenstemming met de afspraken uit het IMVB-Convenant:

- We wegen ESG-factoren mee in alle beleggingsbeslissingen, zoals omschreven in hoofdstuk 2.
- We houden rekening met klimaatrisico's en sturen actief op de vermindering van de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen. In onze **klimaatactieplannen** en in de TCFD-rapportage (bijlage B) omschrijven we uitvoerig welke maatregelen we daartoe treffen.
- Als actieve aandeelhouder gaan we kritisch in gesprek met bedrijven over duurzaamheidsrisico's en sporen we ze aan deze risico's te beperken. Als bedrijven niet voldoende bereidheid tonen om actie ondernemen, kunnen we besluiten deze uit te sluiten (zie hoofdstuk 5 en 6).
- We roepen overheden op om de juiste randvoorwaarden te scheppen voor duurzaam beleggen (zie kader hieronder).

PMT PLEIT VOOR VOORUITSTREVENDE OVERHEIDSBELEID

We nemen een voortrekkersrol waar het gaat om duurzaam en verantwoord beleggen, maar we kunnen het niet alleen. We hebben vertrouwen in de haalbaarheid van ons verantwoord beleggen beleid, maar dat succes is ook in grote mate afhankelijk van de mate waarin overheden, bedrijven en andere grote beleggers handelen naar het Parijs Akkoord. In Nederland mag PMT dan een van de grootste pensioenfondsen zijn, op wereldschaal is zijn invloed beperkt.

We pleiten daarom voor ambitieus overheidsbeleid. In aanloop naar de Klimaatconferentie in Sharm El-Sheikh en de Biodiversiteitstop in Montreal ondertekende PMT samen met andere internationale investeerders statements die gericht waren aan overheden.

In mei 2022 namen we deel aan een openbare hoorzitting in het Europees Parlement over de Europese Taxonomie. We hebben ons tegen de opname van gas en nucleaire energie in de Taxonomie uitgesproken en vóór een ambitieuze CO₂-beprijzing.

2 ESG-INTEGRATIE

BEWUSTE SELECTIE

PMT houdt in alle beleggingscategorieën rekening met verschillende duurzaamheidsthema's, de zogenaamde Environmental, Social en Governance (ESG) factoren. We willen mogelijke negatieve impact op mens, milieu en maatschappij zo veel mogelijk verkleinen en onze positieve impact zo veel mogelijk vergroten. Dit doen we door onze beleggingen op een bewuste manier te selecteren ('bewuste selectie').¹

Onderstaande figuren bevatten voorbeelden van de toepassing van de bewuste selectie methodiek. In figuur 1 is de samenstelling van de aandelenportefeuille ontwikkelde landen op basis van de bewuste selectie methodiek afgebeeld. Figuur 2 laat zien hoe het zogenaamde landenraamwerk op de staatsobligatie portefeuille opkomende landen wordt toegepast. Ondernemingen of landen maken alleen deel uit van deze portefeuilles wanneer zij aan de omschreven voorwaarden voldoen.

Inmiddels hebben we de methodiek toegepast op de beleggingscategorieën aandelen (ontwikkelde en opkomende landen), staatsobligaties opkomende landen en op bedrijfsobligaties (investment grade en hoogrentend). Ook voor de selectie van private equity managers en fondsen gebruiken we een methodiek die vergelijkbaar is met de 'bewuste selectie' aanpak.

BENCHMARK: 1.500 BEDRIJVEN	
Bedrijven die voldoen aan wetgeving en verdragen	FILTER 1
Bedrijven die niet strijdig zijn met principiële uitsluitingen	FILTER 2
Bedrijven die binnen hun sector goede ESG-presaties hebben	FILTER 3
Bedrijven die niet opereren in financieel ongewenste sectoren	FILTER 4
Bedrijven met goede financiële kenmerken	FILTER 5

**AANDELENPORTEFEUILLE
ONTWIKKELDE LANDEN PMT:
CA. 900 BEDRIJVEN**

Figuur 1 | Toepassing bewuste selectiemethodiek aandelen ontwikkelde landen

UNIVERSUM: CA. 158 LANDEN	
Absolute niet-financiële uitsluitingen (klantenuitsluitingslijst)	FILTER 1
Relatieve niet-financiële uitsluitingen (gebaseerd op verschillende ESG-indicatoren)	FILTER 2
Relatieve financiële uitsluitingen	FILTER 3

**DOOR HET LANDENRAAMWERK
TOEGESTANE OPKOMENDE LANDEN:
CA. 59 LANDEN**

Figuur 2 | Toepassing bewuste selectiemethodiek landenraamwerk opkomende landen

¹ Meer informatie over de bewuste selectie is opgenomen in het Verantwoord beleggen beleid van PMT.

PORTEFEUILLE VAN MORGEN

PMT blijft de ‘bewuste selectie’ methodiek constant doorontwikkelen volgens nieuwe inzichten. Daarmee werken we toe naar een ‘Portefeuille van Morgen’: een portefeuille die toekomstgericht is en nog beter aansluit bij de ambities en doelstellingen van PMT op het gebied van duurzaamheid. In 2022 hebben we de eerste stappen hiertoe gezet. In 2023 zullen we deze aanpak formeel lanceren.

PMT heeft inzichtelijk gemaakt welke ESG-thema’s relevant zijn voor PMT, op welke thema’s we ons het meest willen richten en wat we op de verschillende thema’s willen bereiken. Bijvoorbeeld door thema’s die voor PMT belangrijk zijn, sterker mee te wegen bij de selectie van de beleggingen, of om de best passende data te selecteren voor screenings op de verschillende onderwerpen. We willen blijven inzetten op een groot aantal ESG-thema’s, en ons extra inspannen voor twee brede transities die goed passen bij de identiteit van het pensioenfonds: de energietransitie en de arbeidstransitie. Daarbij willen we investeren in bedrijven en projecten die een daadwerkelijke bijdrage leveren aan een reductie van de CO₂-uitstoot, bijvoorbeeld door meer gebruik te maken van hernieuwbare energie, of door bij te dragen aan elektrificatie of efficiënter gebruik van energie. Ook willen we investeren in bedrijven die zich inzetten voor een leefbaar loon voor iedereen in de productieketen, vakbondsvrijheid en uitbanning van kinderarbeid. De data die we gebruiken in screenings is er vooral op gericht om bedrijven die zich voldoende inzetten voor een leefbare wereld te selecteren. Door bedrijven die onvoldoende presteren niet op te nemen, verwachten we ook de risico’s in de portefeuille op de langere termijn te kunnen reduceren.

In 2023 zullen we de mogelijkheden om de selectie verder aan te scherpen nader onderzoeken, waarbij we onder andere de mogelijkheid onderzoeken om relatief goed presterende bedrijven op ESG een grotere gewicht te geven in de portefeuille.

ESG-INTEGRATIE VASTGOED

PMT heeft de ambitie om de Nederlands onroerend goed-portefeuille in lijn te brengen met het 1,5 graden pad van het Parijs Akkoord. Begin 2022 hebben we daarom het ESG-beleid voor Nederlandse vastgoedbeleggingen verder aangescherpt en uitgebreid. We willen hierbij een beter inzicht krijgen in de kWh-intensiteit en CO₂-uitstoot voor scope 1, 2 en 3 van vastgoedobjecten. Daardoor kunnen we beter beoordelen of de beleggingen in lijn zijn met onze doelstelling: het 1,5 graden scenario van Carbon Risk Real Estate Monitor (CRREM). PMT gebruikt de CRREM-paden om per vastgoedsegment en regio te zien welke uitstoot-intensiteit per m² past bij een 1,5 graden scenario. PMT werkt in 2023 toe naar een carbon footprint rapportage voor vastgoed. Hierbij hebben we als doel om de mate waarin verschillende beheerders in lijn zijn met de koers van het 1,5 graden scenario inzichtelijk te maken.

Om dit te bereiken vragen we beheerders om per object een verduurzamingsroutekaart te ontwikkelen in lijn met het CRREM 1,5 graden pad. Hiermee moeten zij de haalbaarheid en kosten van verduurzaming inzichtelijk maken. We geven daarbij de voorkeur aan verduurzaming van bestaande producten boven sloop-nieuwbouw of verkoop-nieuwbouw. Voor nieuwbouw is ons uitgangspunt dat het intensiteitsniveau van vastgoed in lijn is met de relevante CRREM 2040 intensiteitsniveaus, waarbij we de voorkeur geven aan ‘energieneutraal’.

3 KLIMAAT

In 2021 heeft PMT zich gecommitteerd aan het net zero commitment van de Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC). We streven ernaar de uitstoot van de beleggingen per 2050 (of eerder) tot netto nul te reduceren. Het net zero commitment van de IIGCC benadrukt dat de maatregelen van investeerders als doel moeten hebben om veranderingen in de reële economie teweeg te brengen. Daar sluit PMT zich volledig bij aan. We willen met ons beleid stimuleren dat de bedrijven waarin we investeren hun uitstoot terugbrengen tot een niveau dat past bij de doelen van het Parijs Akkoord. Dit doen we onder andere door de dialoog aan te gaan met bedrijven in CO₂-intensieve sectoren. Daarnaast hebben we onszelf ook gecommitteerd aan de rapportagestandaarden van de Task Force on Climate-related Financial Disclosure (TCFD) (zie bijlage B). Hierin brengen we onder meer klimaatrisico's en -kansen en de CO₂-voetafdruk van de portefeuille in kaart.

KLIMAATACTIEPLANNEN

In lijn met de afspraken uit het Klimaatcommitment heeft PMT in 2022 **Klimaatactieplannen** geformaliseerd voor de relevante beleggingscategorieën². De rode draad in deze actieplannen is dat het leveren van een echte bijdrage aan de energietransitie centraal staat. We willen investeren in bedrijven die bijdragen aan de energietransitie. In de CO₂-intensieve sectoren betreft dit bedrijven met veranderpotentieel: bedrijven die nu nog (relatief) veel uitstoten, maar geloofwaardig beleid voeren om hun uitstoot in de toekomst te verminderen.

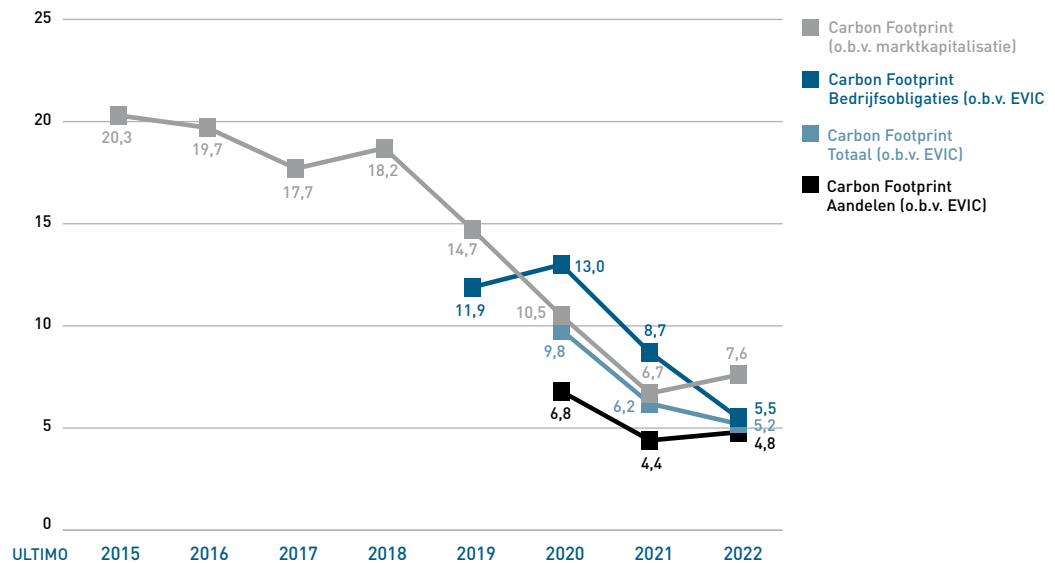
PMT wil een zo goed mogelijk beeld krijgen over in hoeverre beleggingen in lijn zijn met een 1,5 graden pad. Om verdere stappen te zetten op het gebied van databeschikbaarheid zijn per beleggingscategorie actiepunten geformuleerd. De aansluiting van een belegging bij een 1,5 graden pad speelt een grote rol in onze besluitvorming om te investeren, desinvesteren of bijvoorbeeld onze positie als aandeelhouder in te zetten om verandering te stimuleren.

PMT'S CO₂-VOETAFDruk (CARBON FOOTPRINT)

Rekening houden met het klimaat is niet nieuw voor PMT. We meten sinds 2015 de CO₂-voetafdruk³ van de aandelenportefeuille en sinds 2021 die van de bedrijfsobligatieportefeuille (zie bijlage C voor de volledige resultaten van de carbon footprint meting). De CO₂-voetafdruk is de CO₂-uitstoot van de portefeuille afgezet tegen de waarde van de portefeuille (ton CO₂ per 100 geïnvesteerde euro's). Voor de berekening van de carbon footprint van de aandelenportefeuille maakten we afgelopen jaren gebruik van een methodiek die de uitstoot van een belegging bepaalt op basis van de waarde van de investering in verhouding tot de totale marktkapitalisatie van een bedrijf. Deze methodiek kunnen we niet toepassen op de obligatieportefeuille omdat de marktkapitalisatie geen rekening houdt met de totale schuldenpositie van een bedrijf. Zowel het Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF) als de European Technical Expert Group on Sustainable Finance (EU TEG) schrijven daarom voor om voor de berekening van de carbon footprint van bedrijfsobligatieportefeuilles gebruik te maken van de Enterprise Value Including Cash (EVIC). Daarom maakt PMT de berekening op basis van de EVIC voor zowel de aandelen- als bedrijfsobligatieportefeuille. Dit maakt het mogelijk om de carbon footprint van de totale portefeuille (aandelen en bedrijfsobligaties) te berekenen.

² Om te bepalen of een beleggingscategorie relevant is, wordt hoofdzakelijk gekeken naar de volgende factoren: De mogelijkheden die PMT heeft om invloed uit te oefenen op de CO₂-uitstoot van deze beleggingen; de mogelijkheden die PMT heeft om te meten welke bijdrage de beleggingen leveren aan de energietransitie; en de omvang van de beleggingscategorie in de portefeuille van PMT. Zie ook bijlage C 'Toelichting Carbon Footprint Meting'.

³ De methodologie en verdere details van de CO₂-voetafdruk zijn uiteengezet in bijlage C.

Figuur 3 | Ontwikkeling CO₂-voetafdruk PMT 2015-2022

Sinds de eerste meting in 2015 is de carbon footprint van PMT ieder jaar met een jaar vertraging gepubliceerd. Dit betekende dat in het jaarverslag van 2021 de carbon footprint van de portefeuille van ultimo 2020 werd gepubliceerd. In het jaarverslag 2022 heeft PMT ervoor gekozen om een inhaalslag te maken, en over zowel 2021 als 2022 te rapporteren⁴.

ONTWIKKELINGEN EIND 2020-2021

De totale uitstoot-intensiteit van de portefeuilles was eind 2021 6,2, dit is een daling van 36,3% ten opzichte van 2020. We vergelijken de carbon footprint van onze portefeuilles met die van een brede aandelenindex ('de benchmark'). Eind 2021 stoot de portefeuille 23,0% minder uit dan de benchmark. Ook de carbon footprint van de aandelenportefeuille (op basis van EVIC) is in vergelijking met de meting van eind 2020 met 34,9% gedaald naar 4,4. De gedaalde uitstoot in de aandelenportefeuille is voor het grootste deel het resultaat van een lagere weging van de uitstoot van intensieve nutsbedrijven. Ondanks dat het belegd vermogen toenam in de nutssector, nam het belegd vermogen in de 20 grootste uitstoters binnen deze sector af. Ook de bedrijfsobligatieportefeuille toont een daling in de uitstoot-intensiteit en is ten opzichte van 2020 met 33,0% gedaald. Deze daling is het gevolg van het feit dat we enerzijds minder beleggen in relatief uitstoot-intensieve bedrijven. Anderzijds daalde ook de datadekking van een aantal uitstoot-intensieve sectoren. Bedrijven waar geen uitstootdata van beschikbaar is, dragen niet bij aan de totale uitstoot maar verlagen wel de uitstoot per belegd vermogen.

ONTWIKKELINGEN EIND 2021-2022

De totale uitstoot-intensiteit van de portefeuilles was eind 2022 5,2, dit is een daling van 17,1% ten opzichte van 2021. We vergelijken de carbon footprint van onze portefeuilles met die van een brede aandelenindex ('de benchmark'). Eind 2022 stoot de portefeuille 14,7% minder uit dan de benchmark. De carbon footprint van de aandelenportefeuille (op basis van EVIC) is in vergelijking met de meting van eind 2021 met 7,9% gestegen naar 4,8. De bedrijfsobligatieportefeuille toont een daling in de uitstoot-intensiteit en is ten opzichte van 2021 met 36,4% gedaald naar 5,5.

⁴ Voor de berekening is gebruik gemaakt van de uitstootgegevens zoals bekend op 31-12-2021, respectievelijk 31-12-2022. In de praktijk heeft een deel van de bedrijven op het moment van de meting nog niet de data over het betreffende jaar beschikbaar. In deze gevallen wordt gebruik gemaakt van de meest recente data (veelal het jaarverslag van het voorafgaande jaar), of gemodelleerde data.

SECTORREDUCTIEDOELSTELLINGEN

Eind 2020 heeft PMT sectorreductiedoelstellingen⁵ vastgesteld voor de aandelenportefeuille. Met deze doelstellingen willen we de portefeuille in lijn brengen met de doelstellingen van het Parijs Akkoord. De doelstellingen voor 2030 waren in eerste instantie gebaseerd op het 'Below 2 degrees' scenario van de International Energy Agency (IEA). In lijn met onze klimaatactieplannen hebben we de doelstellingen eind 2022 aangepast naar het 'net zero scenario' voor de meeste sectoren⁶. De doelstellingen reflecteren de benodigde reductie voor het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5°C en het behalen van een netto nul uitstoot in 2050.

VOORTGANG OP DE SECTORREDUCTIEDOELSTELLINGEN

Alle sectoren, behalve de aluminiumproducenten, laten dit jaar een reductie zien ten opzichte van de meting van vorig jaar. Toch laat tabel 1 ook zien dat deze carbon intensieve sectoren nog grote stappen zullen moeten nemen richting de doelstellingen voor 2030. Door middel van engagement proberen we de prestaties op deze doelstellingen te verbeteren.

SECTOR ⁷	MEETEENHEID	2022	2021	VERSCHIL ⁸	DOELSTELLING 2030 ⁹	BENODIGDE REDUCTIE
Olie- & Gasindustrie	Gram CO _{2e} per geproduceerde megajoule energie	70,30	71,76	-2,0%	40,95	42%
Elektrische nutsbedrijven	Ton CO _{2e} per geproduceerde megawattuur energie	0,27	0,31	-12,0%	0,14	48%
Luchtvaartmaatschappijen ¹⁰	Gram CO ₂ per RTK (Revenue tonne kilometres)	-	1.047,96	-	616,00	-
Aluminiumproducenten	Ton CO _{2e} per geproduceerde ton aluminium	7,78	7,66	+1,5%	3,07	61%
Autofabrikanten	Gem. uitstoot van nieuw geproduceerde auto's in gram CO ₂ /km	8,70	127,96	-93,2%	41,00	-
Cementproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton cementproduct	0,58	0,59	-2,6%	0,42	27%
Staalproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton staal	1,20	1,76	-32,0%	1,13	5%

Tabel 1 | Voortgang sectorreductiedoelstellingen PMT 2021-2022

5 De reductiedoelstellingen zijn gebaseerd op berekeningen van het Transition Pathway Initiative (TPI).

6 Voor de aluminiumproducenten wordt nog gebruik gemaakt van het 'Below 2 degrees' scenario. Voor autofabrikanten wordt het '2 degrees' scenario gebruikt. Zodra ook voor deze twee sectoren het '1,5 degrees' scenario beschikbaar is zal PMT hier gebruik van maken.

7 Het aandeel van bedrijven waarvoor dit jaar TPI-data beschikbaar was beslaat 7,0% van het totaal belegd vermogen in de aandelenportefeuille.

8 In bijlage C wordt toegelicht welke factoren bij kunnen dragen aan veranderingen in de sectorspecifieke uitstoot. De rekenmethode is aangepast in 2023. Hierdoor wijken de resultaten lichtelijk af van de cijfers die in 2022 zijn gerapporteerd.

9 De reductiedoelstellingen zijn gebaseerd op berekeningen van TPI en gaan ervan uit dat de opwarming van de aarde binnen de 1,5 graden blijft. TPI heeft hiervoor gebruik gemaakt van IEA-scenario's uit 2020. Alleen voor aluminiumproducenten en autofabrikanten wordt gebruik gemaakt van het 'Below 2 degrees' scenario van de IEA uit 2017. Voor deze twee sectoren zijn de benodigde data nog niet beschikbaar.

10 Ultimo 2021 had PMT geen luchtvaartmaatschappijen in de portefeuille waarvoor TPI-data beschikbaar is.

CO₂-REDUCTIE AUTOFABRIKANTEN - TESLA

De gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van de autosector is dit jaar sterk gedaald. Deze daling is veroorzaakt door de instroom van Tesla in de portefeuille van PMT in 2021. Voor autofabrikanten geldt in het algemeen dat ongeveer driekwart van de totale uitstoot van de levenscyclus van de sector *downstream* wordt uitgestoten. In andere woorden: de grootste bijdrage van autofabrikanten aan klimaatverandering is het gevolg van de verbranding van brandstof door de geproduceerde auto's. In lijn hiermee heeft PMT doelstellingen gezet op de uitstoot-intensiteit van autofabrikanten.

TPI gebruikt de gemiddelde *Tank-to-Wheel* CO₂-emissie per kilometer van nieuw geproduceerde auto's om de uitstoot-intensiteit te bepalen. Er wordt daarvoor gebruik gemaakt van de *Worldwide harmonized Light duty driving Test Procedure* (WLTP). De WLTP is de teststandaard die ook binnen de EU gehanteerd wordt.

De elektrische auto's van Tesla stoten 0 gram CO₂ uit per gereden kilometer. Doordat de marktwaarde van Tesla veel hoger is dan die van andere autofabrikanten heeft PMT ook een grote positie in het bedrijf. Het resultaat is een daling van 93,2% van de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van autofabrikanten in de portefeuille van PMT.

Deze casus laat zien dat er al bedrijven zijn die, dankzij nieuwe technologieën, hun uitstoot dusdanig weten te verlagen dat zij in lijn zijn met de doelstellingen van het Parijs Akkoord. Als aandeelhouder stimuleren we de bedrijven waarin we beleggen om op het gebied van klimaat deze ontwikkeling door te maken. Wij willen beleggen in bedrijven die hun CO₂-uitstoot willen reduceren in overeenstemming met het Parijs Akkoord. Tegelijkertijd investeren we in innovatie om de ontwikkeling van benodigde nieuwe technologieën mogelijk te maken.

Wel geldt dat de uitstoot per gereden kilometer niet alles zegt over het duurzaamheidsprofiel van het bedrijf. We hebben ook oog voor andere ESG factoren. In het geval van Tesla zijn sociale factoren zoals arbeidsomstandigheden een aandachtspunt. We wegen een breed scala aan ESG-factoren mee in de selectie van bedrijven (zie hoofdstuk 2), en voeren engagement (zie hoofdstuk 5).

RICHTLIJNEN

PARTNERSHIP CARBON ACCOUNTING FINANCIALS (PCAF)

PMT is sinds 2016 ondersteunend partner in het Partnership Carbon Accounting Financials (PCAF), dat streeft naar een publiekelijk beschikbare methodologie voor het meten van de carbon footprint.

TASK FORCE ON CLIMATE-RELATED FINANCIAL DISCLOSURE (TCFD)

Onder leiding van de gouverneur van de centrale bank van het Verenigd Koninkrijk heeft de Task Force on Climate-related Financial Disclosure (TCFD) een rapportageraamwerk ontwikkeld. Aan de hand van de TCFD-rapportage rapporteren bedrijven en grote beleggers over de kansen en risico's voor hun activiteiten die ontstaan door klimaatverandering en hoe zij hiermee omgaan. PMT steunt dit raamwerk, want het delen van deze informatie helpt bedrijven, beleggers en overheden om klimaatgerelateerde kansen en risico's te kunnen beheersen. Daarnaast vinden we dat alle belanghebbenden recht hebben op duidelijke informatie hierover. We publiceren dit jaar de zesde opeenvolgende TCFD-rapportage over 2022. Deze is als bijlage opgenomen in dit jaarverslag.

4 DUURZAAM BELEGGEN

PMT kan en wil met zijn investeringen graag bijdragen aan het maken van een positieve impact op sociale en klimaat-gerelateerde thema's. Dit doen we met name aan de hand van impact investeringen. Dit zijn investeringen waarbij er naast financieel rendement een expliciete intentie is om positieve, meetbare impact op het gebied van milieu- en sociale factoren te bewerkstelligen. Daarnaast meet PMT ieder jaar aan de hand van Sustainable Development Investment (SDIs) in hoeverre de omzet van de ondernemingen waarin we investeren raakt aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Voor SDIs wordt geen gerealiseerde impact gemeten, voor impact investeringen wordt dit wel gedaan. Een bredere uiteenzetting van de methodiek achter duurzaam beleggen en de relatie tussen de verschillende metingen is te vinden in bijlage D.

IMPACTINVESTERINGEN

PMT ziet impactinvesteringen als een belangrijke manier om invulling te geven aan zijn ambities op het gebied van verantwoord beleggen. PMT hanteert de volgende definitie voor positieve impactinvesteringen¹¹:

Impactinvesteringen zijn investeringen waarbij de intentie om positieve, meetbare impact op het gebied van milieu en sociale factoren te bewerkstelligen, samengaat met een financieel rendement. Het betreft zowel oplossingen voor als het voorkomen van maatschappelijke problemen.

Hierbij hebben we vijf belangrijke impactthema's benoemd die aansluiten bij het beleid van PMT en bij de belangen van onze deelnemers. In 2021 hebben we het impactthema gezondheidszorg toegevoegd, in dit jaarverslag rapporteren we voor het eerst over de resultaten op dit thema.

IMPACTTHEMA

Gezondheidszorg

PMT wil via investeringen binnen het impactthema 'gezondheidszorg' een bijdrage leveren aan de toegang tot gezondheidszorg. Ook wil PMT innovatie binnen de gezondheidszorg en de ontwikkeling van nieuwe medicijnen en medische technologieën stimuleren en vergroten.

Betaalbare Huisvesting

Nederland kampt met een groot tekort aan betaalbare huurwoningen. Om woningzoekenden betaalbare, kwalitatief goede huisvesting te bieden wil PMT investeren in betaalbare huurwoningen. Dit betreft huurwoningen in Nederland die vallen binnen het middelhoge huursegment, met huurprijzen tot maximaal € 786,- voor eenpersoonshuishoudens en maximaal € 1.178,- voor meerpersoonshuishoudens¹².

Innovatie in Europa

PMT wil bijdragen aan duurzame werkgelegenheid en welvaart door het aanjagen van innovatie. Economisch gezien beschrijft innovatie het proces waarbij de ontwikkeling van ideeën en technologieën ervoor zorgt dat goederen en diensten verbeteren of dat de productie hiervan efficiënter wordt. Het maatschappelijke nut van innovatie is het positieve effect dat dit heeft op economische groei. Economische groei draagt bij aan de werkgelegenheid en uiteindelijk aan de welvaart.

¹¹ Meer detail over de vereisten die we hanteren voor de definitie van impact investeringen is te vinden in ons Verantwoord Beleggen Beleid.

¹² PMT volgt hiervoor de marktstandaard voor betaalbare huisvesting, ontworpen door de European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles (INREV).

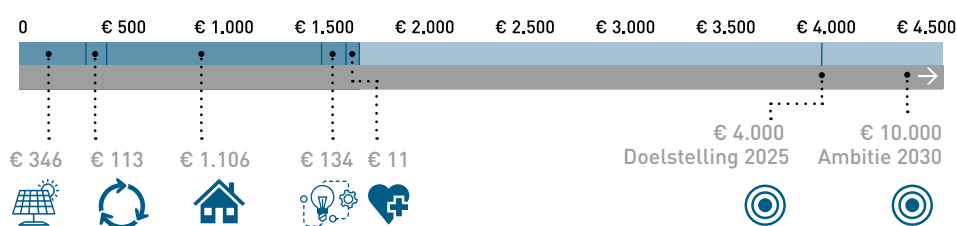
<p>Energietransitie</p> 	<p>De energietransitie is de geleidelijke overgang van het opwekken van energie met behulp van fossiele brandstoffen naar het opwekken met duurzame of hernieuwbare bronnen. Dit is met name van belang voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en het realiseren van energiezekerheid. Met dit impactthema wil PMT bijdragen aan het realiseren van de energietransitie.</p>
<p>Circulaire economie</p> 	<p>PMT wil via investeringen binnen het thema circulaire economie een bijdrage leveren aan het terugbrengen van de hoeveelheid afval die wereldwijd wordt geproduceerd en aan efficiëntere industriële productie gericht op het verlagen van de CO₂-uitstoot.</p>

Door gerichte investeringen binnen afgesproken impactthema's draagt PMT bij aan een goed pensioen en tegelijkertijd aan duurzame economische ontwikkeling. In 2022 hebben we onze impactambities verder aangescherpt. Het doel is om in 2025 € 4 miljard aan impactinvesteringen in de portefeuille te hebben. Eerder was deze doelstelling € 2 miljard.

Voor 2030 hebben we de ambitie om € 10 miljard aan impactinvesteringen in de portefeuille te hebben, waarvan € 4 miljard binnen het thema Energietransitie en 35% gericht op impactbeleggingen in Nederland.

IMPACTINVESTERINGEN 2022

Samenvattend heeft PMT per eind 2022 een positief maatschappelijk belegd vermogen van ca. € 1.710 miljoen (ca. 2,3% van de totale portefeuille) door middel van impactinvesteringen in de thema's energietransitie, toegang tot financiering, betaalbare huisvesting, circulaire economie, innovatie in Europa en gezondheidszorg. In 2021 was dit € 1.622 miljoen (ca. 1,6% van de totale portefeuille). De portefeuille infrastructuur aandelen en infrastructuurleningen bevatte € 345,5 miljoen aan impactinvesteringen eind 2022¹³.

Figuur 4 | Impactinvesteringen 2022 (bedragen x € 1 miljoen)

Dankzij investeringen binnen het thema energietransitie is in 2022 het equivalent van de directe CO₂-uitstoot van ca. 12.000 Nederlandse huishoudens vermeden.¹⁴ Verder verschaft PMT per eind 2022 toegang tot financiering aan 52 Nederlandse MKB-ondernemingen en innovatieve, jonge ondernemingen. Daarnaast bieden we met onze huurwoningen betaalbare huisvesting aan 4100 Nederlandse huishoudens. Ook recycleren we via de investering in circulaire economie ca. 42.000 ton afval; dit is te vergelijken met de jaarlijkse afvalproductie van ca. 39.000 Nederlandse huishoudens. Zie bijlage D voor meer details over de impactbeleggingen van 2022.

¹³ PMT heeft de ambitie om per 2025 binnen de portefeuille infrastructuur aandelen en infrastructuurleningen circa € 1,75 miljard aan impactinvesteringen in energietransitie te realiseren, zoals omschreven in de klimaatactieplannen

¹⁴ Voor de berekening van de CO₂-uitstoot van het aantal Nederlandse huishoudens wordt gebruik gemaakt van de meest recent beschikbare uitstootgegevens volgens Milieu Centraal. De scope van de uitstoot per huishouden is over de jaren verbreed, waardoor de uitstoot per huishouden in 2022 hoger ligt dan in voorgaande jaren. Het gevolg hiervan is dat de vermeden uitstoot uitgedrukt in huishoudens lager is komen te liggen dan in voorgaande jaren.

In 2023 worden de impactinvesteringen per thema verder uitgebreid door de toevoeging van nieuwe fondsen en verdere uitgaven van investeringen binnen de bestaande impactfondsen. We verwachten in de komende jaren een toename van de impactinvesteringen in lijn met de doelstelling van 2025.

<p>GEZONDHEIDSZORG</p> <p>4 bedrijfsparticipaties in ondernemingen die bijdragen aan de toegang tot de zorg en/of de ontwikkeling van medische technologieën of medicijnen</p>	<p>BETAALBARE HUISVESTING</p> <p>Ca. 4.100 huishoudens voorzien van betaalbare huurwoningen</p> <p>86,7% van het totaal aantal Nederlandse woningeenheden in de portefeuille zijn betaalbare huurwoningen</p>	<p>INNOVATIE IN EUROPA</p> <p>36 verstrekte leningen aan NL-ondernemingen die via conventionele routes geen toegang tot benodigd kapitaal hebben</p> <p>16 bedrijfsparticipaties in innovatieve start-ups en scale-ups in Europa die ondersteund worden met langjarig institutioneel groeikapitaal</p>
<p>ENERGIETRANSITIE</p> <p>Ca. 777.000 MWh geproduceerde schone energie</p> <p>Ca. 230.000 tCO₂ vermeden uitstoot Dit is vergelijkbaar met het jaarlijkse energieverbruik van ca. 311.000 NL huishoudens en de jaarlijkse CO₂ uitstoot van ca. 12.000 NL huishoudens</p>	<p>CIRCULAIRE ECONOMIE</p> <p>Ca. 42.000 ton gerecycled afval. Te vergelijken met de jaarlijkse afvalproductie van ca. 39.000 NL huishoudens</p> <p>Ca. 1.162.000 tCO₂ vermeden uitstoot bij klanten van de bedrijven in de portefeuille. Te vergelijken met de jaarlijkse directe CO₂-uitstoot van ca. 61.000 NL huishoudens</p>	<p>DOELSTELLING EN AMBITIE</p> <p>Doelstelling 2025: € 4 miljard aan impactinvesteringen in de portefeuille</p> <p>Ambitie 2030: € 10 miljard aan impactinvesteringen, waarvan € 4 miljard binnen Energietransitie en 35% gericht op impact in Nederland</p>

BIOBRANDSTOF UIT GERECYCLED AFVAL

Binnen het thema Circulaire Economie is PMT geïnvesteerd in de onderneming GIDARA. Deze onderneming richt zich op de productie van bio-methanol, wat als input voor onder andere biobrandstof dient, verkregen uit het recyclen van stedelijk afval in Nederland. De eerste faciliteit zal in Amsterdam worden gebouwd, en een tweede faciliteit in Rotterdam. In groeiplannen beoogt de onderneming verder op te schalen binnen Europa. De faciliteit in Amsterdam zal naar verwachting in 2025 openen en heeft een verwachte capaciteit van 225 kiloton afval per jaar. Hiermee zal ongeveer 88 kiloton bio-methanol geproduceerd kunnen worden. Op basis van deze cijfers zal er naar verwachting circa 350 kiloton CO₂ worden bespaard.

INNOVATIEVE OPLOSSINGEN VOOR HET AFVANGEN VAN CO₂

Binnen het thema Innovatie in Europa draagt PMT bij aan investeringen in bedrijven die technologieën ontwikkelen voor de toekomst. Dit doen we door, samen met andere investeerders, langdurig institutioneel kapitaal te verlenen voor de versterking en professionalisering van deze bedrijven. Een voorbeeld van een bedrijf waar PMT middels dit impactthema in investeert is Carbyon. Carbyon ontwikkelt apparatuur waarmee CO₂ direct uit de lucht kan worden afgevangen. De ontwikkeling van deze apparatuur maakt het afvangen van CO₂-uitstoot schaalbaar en economisch haalbaar wereldwijd.

Bron: Carbyon | Direct air capture of CO₂ to clean up our atmosphere

SUSTAINABLE DEVELOPMENT INVESTMENTS (SDIs)

De Verenigde Naties hebben de grootste socio-economische thema's van de 21ste eeuw ondergebracht in een set van zeventien wereldwijde duurzaamheidsdoelstellingen: de Sustainable Development Goals (SDGs). Sinds 2019 voert PMT jaarlijks een meting uit op de portefeuille waarin wordt gemeten hoeveel procent van de bedrijfsactiviteiten waarin PMT belegt raken aan de SDGs. Investerings in bedrijven die raken aan de SDGs worden Sustainable Development Investments (SDIs) genoemd. SDIs kunnen worden gedaan in verschillende beleggingscategorieën. We hanteren geen harde doelstelling voor SDIs. De SDGs zijn niet specifiek vanuit het perspectief van beleggers opgesteld en lang niet alle doelstellingen zijn goed belegbaar.

We hanteren daarom een algemene richtlijn: we streven ernaar om het aandeel SDIs minstens gelijk te houden ten opzichte van voorgaand jaar en liever nog te verhogen. We sturen daar niet actief op, maar via de jaarlijkse meting blijven we goed volgen hoe de beleggingen aansluiten bij de SDGs. We hebben wél een doelstelling en ambitie voor de impactbeleggingen. Deze worden in de vorige paragraaf omschreven.

De SDI-meting betreft de hele beleggingsportefeuille van PMT. We houden de score voor staatsobligaties weliswaar bij, maar nemen die grotendeels niet mee voor de bepaling van de totale SDI-score. Dit heeft te maken met de vergelijkbaarheid met andere pensioenfondsen. *Green, social* en *sustainability bonds* uitgegeven door overheden nemen we wel mee in de SDI-bijdrage. De rekenmethode achter de SDI-meting lichten we nader toe in bijlage D.

Eind 2022 liet de meting een SDI-percentage van 18,5% op de gehele portefeuille zien. Eind 2021 was het aandeel SDIS 15,1%, en eind 2020 was dit 11,7%. De stijging in het afgelopen jaar heeft met name te maken met onze beleggingen in het onroerend goed cluster, waar we voortgang boekten op SDG 7. Enkele fondsen namen dit jaar voor het eerst deel aan de GRESB-benchmark en behaalden direct een score van 4 of 5 sterren, wat resulteert in een 100% score op SDG 7 volgens onze rekenmethode.

DUURZAAM BELEGGEN ONDER DE SFDR

Vanaf 1 januari 2023 gelden aanvullende transparantie- en rapportagevereisten voor pensioenfondsen op basis van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), zie ook hoofdstuk 7. De SFDR schrijft onder andere voor dat pensioenfondsen informatie moeten publiceren over het aandeel 'duurzame beleggingen' van de hele beleggingsportefeuille. In de SFDR is een duurzame belegging gedefinieerd als:

Een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het bereiken van een milieu- of sociale doelstelling enerzijds, en geen 'ernstige afbreuk' doet aan andere ecologische of sociale doelstellingen anderzijds.

PMT streeft ernaar om minstens 10% van zijn totale beleggingen te investeren in 'duurzame beleggingen' zoals gedefinieerd in de SFDR. In 2022 bedroeg dit percentage 15,46%.¹⁵ In bijlage D wordt nader uiteengezet welke beleggingen hieronder vallen.

¹⁵ Bijlage E bevat een uiteenzetting van de achterliggende methode.

5 ACTIEF AANDEELHOUDERSCHAP

Actief aandeelhouderschap is een van de instrumenten die PMT aanwendt voor het realiseren van een goed pensioen. Als actieve aandeelhouder zetten we onze invloed in om lange termijn waardecreatie te bevorderen bij bedrijven waarin we beleggen. Actief aandeelhouderschap omvat twee basiselementen: het voeren van dialoog met ondernemingen (engagement) en het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen¹⁶.

ENGAGEMENT

PMT voert de dialoog met ondernemingen om ESG-risico's in de portefeuille te verminderen. We hebben verschillende soorten dialoogprogramma's waarbinnen we engagement voeren:

- Thematisch Engagement op ESG-thema's
- Incidenten & Controverses
- Toezicht op Nederlandse Beursgenoteerde Bedrijven
- Engagement op sociale thema's via het IMVB-Convenant

Ieder type dialoog is opgebouwd uit één of meerdere dialoogprogramma's. Figuur 5 bevat een overzicht van de dialoogprogramma's van PMT in 2022.

In dit hoofdstuk geven we voorbeelden van de gesprekken die we hebben gevoerd en de resultaten die zijn behaald. De volledige omvang van het engagement is terug te vinden in de [PMT Engagementlijst 2022](#) op de website van PMT. Hierin staat met welke bedrijven we in gesprek zijn gegaan, welke onderwerpen er aan bod zijn gekomen en welke vooruitgang er per engagement is geboekt.

¹⁶ Onder engagement verstaan we de interactie met bedrijven, bij voorkeur gesprekken met de personen binnen het bedrijf die verantwoordelijk zijn voor het betreffende thema waar we zorgen over hebben. Soms komt er geen gesprek tot stand. In deze enkele gevallen blijven we aandringen op een dialoog, en monitoren we de voortgang aan de hand van een assessment. Op onze website maken we inzichtelijk hoe de verschillende engagementstrajecten verlopen.

(#) totaal aantal bedrijven binnen het dialoogprogramma gedurende 2022

DIALOOG-PROGRAMMA'S		
MILIEU	 <p>ENERGIETRANSITIE (62) Bedrijven worden gevraagd hun strategie in lijn te brengen met de 1,5 graden doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs.</p>	 <p>BIODIVERSITEIT (5) Ondernemingen worden gevraagd om rekenschap te geven van de biodiversiteitsrisico's in hun waardeketen. Hierbij ligt de focus op het verbeteren van traceerbaarheid van de waardeketen en het verminderen van ontbossing.</p>
SOCIAAL	 <p>LEEFBAAR LOON EN LEEFBAAR INKOMEN (11) Ondernemingen in de textielsector worden gevraagd het belang van leefbare lonen te erkennen en te prioriteren. Ondernemingen in de koffie en cacao sector worden gevraagd beleid te voeren op leefbaar inkomen in de inkoop van agrarische producten.</p>	 <p>ARBEIDSTRANSITIE (5) Ondernemingen in de autosector worden gevraagd hun werknemersbestand toekomstbestendig te maken ter voorkoming en mitigatie van de negatieve effecten van automatisering.</p> <p>MIJNBOW EN HERNIEUWBARE ENERGIE (4) PMT voert engagement met mijnbouw-bedrijven over mensenrechtenrisico's die kleven aan de winning van grondstoffen die nodig zijn voor de energietransitie. Bedrijven worden gevraagd om bij de inkoop van deze mineralen rekening te houden met mensenrechten.</p>
BESTUUR	 <p>BELONINGSBELEID PMT vraagt ondernemingen om redelijke beloningen uit te keren waarbij de mogelijkheid gewaarborgd wordt om een deel van de beloning terug te vorderen indien een bestuurder zich niet aan de regels blijkt te houden.¹⁷</p>	 <p>BELASTING (6) Ondernemingen worden gevraagd een verantwoord belastingbeleid te voeren waarbij openlijk wordt gerapporteerd over betaalde belastingen.</p>
INCIDENTEN EN CONTROVERSE	 <p>INCIDENTEN & CONTROVERSES – REGULIER (8) PMT voert engagement met ondernemingen die betrokken zijn bij serieuze incidenten en controverses op ESG-vlak. Hierbij volgt PMT de Global Compact principes van de Verenigde Naties (UNGC), de Leidende Principes aangaande mensenrechten van de Verenigde Naties (UNGPs), en de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen.</p>	 <p>INCIDENTEN & CONTROVERSES (47) Sinds juli 2022 voert PMT aanvullend de dialoog vanuit het Sustainalytics Global Standards Engagement op incidenten en controverses.</p>
NL BEURSGENOTEERD	 <p>NL BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN (10) Ondernemingen worden gevraagd in hun dagelijks bestuur rekenschap te geven van de verantwoordelijkheid die de onderneming heeft ten opzichte van belanghebbenden.</p>	
IMVB	 <p>IMVB-CONVENANT (6) In het kader van het IMVB-convenant worden in totaal zes engagementcases gevoerd op met name sociale thema's. Voorbeelden zijn Palmolie, Platformeconomie en Mijnbouw. De doelstelling van de dialoog verschilt per casus.</p>	

Figuur 5 | Engagementprogramma's

¹⁷ Voor het programma beloningsbeleid zijn in 2022 geen gesprekken gevoerd met de bedrijven binnen het programma. Wel heeft PMT invloed uitgeoefend binnen dit thema door actief op dit onderdeel te stemmen bij algemene aandeelhoudersvergaderingen. PMT onderzoekt in 2023 hoe de dialoog binnen dit programma op een effectieve wijze kan worden voortgezet.

MILIEU

In 2022 voerden we met 67 bedrijven gesprekken over milieu-onderwerpen, energietransitie en biodiversiteit. Vooruitgang op het ene onderwerp kan het andere versterken. Klimaatverandering is namelijk de grootste oorzaak van biodiversiteitsverlies en de natuur kan een belangrijke rol spelen in het voorkomen van klimaatverandering.

ENERGIETRANSITIE

Het dialoogprogramma Energietransitie heeft als doel om olie- en gasbedrijven en nutsbedrijven te bewegen om hun klimaatstrategieën in lijn te brengen met de doelstellingen van het Parijs Akkoord en daarmee een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Binnen het programma vragen we bedrijven om rekenschap te geven aan klimaatrisico's en -kansen. We voeren de gesprekken aan de hand van internationale standaarden, vastgesteld door de ClimateAction 100+ (CA100+) Net Zero Company Benchmark en de indicatoren van de IIGCC Net Zero Standard for Oil and Gas & Utility companies. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de nieuwste inzichten van het 1,5 gradenpad van het Internationaal Energie Agentschap (IEA). Hiermee borgen we dat de nieuwste wetenschappelijke inzichten worden meegenomen in de uitvoering van de dialoog.

Begin 2022 startte ons nieuwe dialoogprogramma Energietransitie, met hierin alle olie- & gasbedrijven uit de aandelenportefeuille, een aantal nutsbedrijven en bedrijven uit de vraagkant van het energiesysteem. Hiermee worden bedrijven bedoeld die veel energie verbruiken (bijvoorbeeld in de staalsector). In juni 2022 vond de eerste evaluatie op de voortgang van de dialoog plaats. Op basis daarvan heeft PMT besloten om een aantal bedrijven uit de portefeuille te sluiten (zie kader hieronder). We hebben als doel gesteld om na de zomer van 2023 alleen nog in de potentiële voorlopers van de olie- en gasindustrie te beleggen.

In 2022 is onze uitvoeringsorganisatie MN samen met 8 andere grote Nederlandse vermogensbeheerders een samenwerkingsverband gestart, de Dutch Climate Coalition (DCC). De vermogensbeheerders binnen deze coalitie delen onderling kennis en voeren gezamenlijk engagement met ondernemingen. De samenwerking heeft een specifieke focus op engagement escalatie. PMT heeft daar in 2022 al ervaring mee opgedaan door samen met een deel van de DCC-leden een resolutie in te dienen bij TotalEnergies.

UITSLUITING VAN 19 BEDRIJVEN ZONDER VOLDOENDE KLIMAATAMBITIE

PMT plaatste in oktober 2022 19 bedrijven uit het dialoogprogramma energietransitie op de uitsluitingslijst. De bedrijven toonden onvoldoende voortgang en voldeden niet aan de engagementdoelstelling van PMT: minimaal een net zero ambitie voor 2050. Grote olie- en gasbedrijven als Petrobras en Chevron zijn daardoor uitgesloten. In 2023 zet PMT de beschikbare instrumenten voor actief aandeelhouderschap in om bedrijven te laten bewegen naar doelstellingen en een strategie in lijn met een pad naar het Parijs Akkoord.

BASF: DE JUISTE STAPPEN OP CO₂-VLAK

PMT startte begin 2022 met het voeren van een dialoog met bedrijven in sectoren die veel energie gebruiken, zoals het petrochemische bedrijf BASF. Het bedrijf presenteerde in 2022 haar nieuwe klimaatstrategie, als opvolging van de eerste gezette carbonreductiedoelstellingen. BASF wil in 2030 25% minder scope 1 & 2 uitstoten ten opzichte van het jaar 2018. Door gebrek aan standaardisatie en transparantie in de chemiesector is BASF nog niet in staat om de scope 3 uitstoot te meten. BASF maakt hierin wel de juiste stappen door binnen de gehele toeleveringsketen de CO₂-impact te meten van het eindproduct. Dit kost tijd, maar dit is een aandachtspunt in de dialoog die PMT met BASF voert. Eind maart 2022 presenteerde BASF een plan met concrete stappen die het gaat nemen om de benodigde reductiedoelstellingen te behalen. BASF heeft hiervoor inzichtelijk gemaakt wat haar uitstoot is op bedrijfsniveau en laat duidelijk zien welke technologieën en factoren moeten bijdragen om deze doelstellingen te realiseren. Ondanks dat het plan niet voldoet aan het IEA net zero pad, maakt het bedrijf als een van de weinigen in de chemiesector een stap in de goede richting en wordt er voortgang op de engagementdoelstellingen van PMT geboekt.

BIODIVERSITEIT

Biodiversiteit speelt een belangrijke rol bij beleggingen binnen de financiële sector. De afbreuk van ecosystemen vormt ook een risico voor de beleggingen van PMT. Daarnaast erkennen we dat de bedrijven in onze portefeuille als gevolg van hun bedrijfsactiviteiten een grote impact hebben op biodiversiteit. Om deze risico's te adresseren voeren we sinds 2021 een dialoog met Unilever PLC, Mitsubishi Corporation, The Hershey Company, BASF SE en Nestlé SA over biodiversiteit.

Deze gesprekken gaan onder andere over ontbossingsvrije toeleveringsketens. In dit kader nemen we deel aan het ACTIAM-initiatief 'Satellite-based engagement towards no-deforestation' waarbij gebruik wordt gemaakt van satellietbeelden om ontbossing in kaart te brengen. Binnen onze gesprekken ligt de focus op het verbeteren van de traceerbaarheid van biodiversiteitsimpact in de toeleveringsketen en publieke rapportage, het toewerken naar het uitbannen van ontbossing en het integreren van biodiversiteit in strategie en rapportages.

In 2022 zijn uitvoeringsorganisatie MN als partner en PMT als support investor aangesloten bij het Partnership for Biodiversity Accounting Financials (PBAF). PBAF werkt aan de ontwikkeling van een methodiek voor het berekenen van de biodiversiteit voetafdruk van financiële instellingen en het gericht sturen op herstel en bescherming van biodiversiteit. Binnen verschillende werkgroepen, waaraan MN namens PMT deelneemt, wordt kennis en ervaring uitgewisseld.

THE HERSHEY COMPANY: ONTBOSSINGSVRIJE KETEN IN 2030

PMT voerde in 2022 een dialoog met The Hershey Company. De focus in de gesprekken lag op het voorkomen van ontbossing in de toeleveringsketen van het bedrijf en de stappen die het bedrijf zet om de negatieve impact van zijn bedrijfsactiviteiten op biodiversiteit te verminderen. The Hershey Company zet al goede stappen op het vergroten van transparantie in de toeleveringsketen met behulp van satelliet monitoring. Zo werkt het bedrijf aan het in kaart brengen van cacaoboeren in Ivoorkust en Ghana met behulp van GPS-coördinaten om ontbossing te voorkomen. Voor palmolie monitort The Hershey Company zijn twee grootste toeleveranciers (samen 70% van het totale volume) met behulp van satellietbeelden en werkt aan het verder in kaart brengen van ketens met hoog risico op ontbossing. Ook heeft The Hershey Company een scope 3 doelstelling gezet om haar uitstoot van CO₂-emissies te verkleinen. Onderdeel hiervan is een commitment om een ontbossingsvrije toeleveringsketen te bereiken in 2030. We toetsen in de dialoog in hoeverre The Hershey Company interne processen en procedures heeft opgezet om dit doel te bereiken en of er ook ambitieuze tussentijdse doelstellingen worden gesteld. Met de komst van de EU-wetgeving op ontbossingsvrije producten komt ervoor bedrijven als The Hershey Company een grote uitdaging om te zorgen dat al hun toeleveringsketens ontbossingsvrij zijn.

SOCIALE THEMA'S

PMT hecht veel waarde aan de manier waarop bedrijven in de portefeuille omgaan met mensenrechten en arbeidsrechten. Daarom hebben we ons gecommitteerd aan de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en zien we erop toe dat bedrijven zich houden aan deze richtlijnen. Daarnaast bieden de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) een raamwerk waarmee bedrijven hun mensenrechtenrisico's kunnen identificeren en prioriteren. Dit stelt bedrijven, in zowel het beleid als de uitvoering, in staat om actie te ondernemen om mensenrechtenschendingen te voorkomen. Aanvullend vereisen de UNGPs dat bedrijven mogelijke stakeholders toegang geven tot herstel en verhaal, en hier transparant over communiceren.

Om sociale risico's in de portefeuille te adresseren en verminderen voeren we de dialoog met bedrijven op verschillende onderwerpen binnen dit thema. Deze dialoogprogramma's worden hieronder verder toegelicht.

LEEFBAAR LOON EN LEEFBAAR INKOMEN

Onze fiduciair manager MN is medeoprichter van het Platform Living Wage Financials (PLWF), een investeerderscoalitie die zich inzet voor leefbare lonen en inkomens in internationale productieketens. PMT ondersteunt dit initiatief. Sinds de officiële lancering van het PLWF in 2018 is het aantal financiële samenwerkingspartners gegroeid tot 19 (per 2022) met een geschat beheerd vermogen van meer dan € 6,5 biljoen. Gezamenlijk voeren de leden van het platform engagement met meer dan 50 bedrijven uit de textielsector en voedingsindustrie. De voortgang van dit engagement wordt jaarlijks gemonitord aan de hand van de **PLWF-methodes**, waarna bedrijven worden gecategoriseerd ter indicatie van de fase waarin bedrijven zich bevinden waar het gaat om het implementeren van leefbare lonen en leefbare inkomens in toeleveringsketens¹⁸.

De uitkomsten van de 2022 analyses zijn gepubliceerd in het [jaarverslag](#) van het PLWF.

¹⁸ De classificatie van bedrijven wordt nader toegelicht op de website van het Platform Living Wage Financials.

LEEFBAAR LOON IN DE TEXTIELSECTOR

In 2022 voerde PMT engagement met zes bedrijven in de textielsector. In 2022 hebben we voor de vijfde keer op rij de voortgang van deze kledingbedrijven op het gebied van leefbaar loon gemeten. De uitgelichte bedrijven in figuur 6 laten de resultaten zien van de bedrijven waar we in 2022 mee spraken.

Figuur 6 | Voortgang textielbedrijven PLWF

Toen PMT in 2018 de dialoog met kledingbedrijven startte, was het merendeel van de bedrijven al bezig met het verbeteren van lonen voor productiewerkers. In de loop der jaren is er steeds meer aandacht voor het onderwerp gekomen, beleid geformuleerd, processen ingericht en samenwerking gezocht. Het blijkt echter lastig voor kledingbedrijven om aan te tonen dat deze inspanningen echt leiden tot hogere lonen voor productiemedewerkers. Het verbaast dan ook niet dat het merendeel van de bedrijven zich vergelijkbaar aan voorgaande jaren bevindt in de ‘maturing’ fase. H&M is het enige bedrijf waarmee we spreken dat wel de positieve impact van haar strategie kan aantonen. Daarom scoort dit bedrijf het beste. TJX geeft in haar beleid nog geen aandacht aan leefbare lonen en blijft daarmee achter bij de rest.

We vinden het belangrijk dat de inspanningen van kledingbedrijven daadwerkelijk zichtbaar worden. Daarom gaan onze gesprekken steeds vaker over de vraag hoe bedrijven de effectiviteit van hun strategie waarborgen. Hierbij vragen we specifiek aandacht voor het realiseren van een verantwoord inkoopbeleid en eerlijke handelsrelaties met leveranciers. Dit zijn de punten waar de kledingbedrijven de meest directe invloed hebben. Daarnaast vragen we de kledingbedrijven om te zorgen voor een goede sociale dialoog en toegankelijke klachtenmechanismes, en om impact te meten en hier transparant over te rapporteren.

TJX: ACHTERBLIJVER IN DIALOOGPROGRAMMA PMT

Het Amerikaanse kledingbedrijf TJX geldt als achterblijver binnen het leefbaar loon programma van PMT. Het is het enige kledingbedrijf dat nog niet werkt aan het verbeteren van lonen in de keten. TJX koopt restpartijen in van andere merken, om die tegen gereduceerd tarief te verkopen. Hierdoor ziet TJX zich minder in een positie om eisen te stellen op het gebied van arbeidsomstandigheden en schuift het bedrijf deze verantwoordelijkheid door naar de merken waarvan het inkoop. Sinds de start van de dialoog in 2019 vragen wij en andere leden van het PLWF het bedrijf om zelf verantwoordelijkheid te nemen, maar vooralsnog geeft het bedrijf onvoldoende gehoor aan deze verzoeken. PMT zet de dialoog in 2023 voort en zoekt met de andere leden van het PLWF naar manieren om verandering bij TJX teweeg te brengen.

PRIMARK: NIEUWE DUURZAAMHEIDSSTRATEGIE ZORGT VOOR FLINKE VOORUITGANG

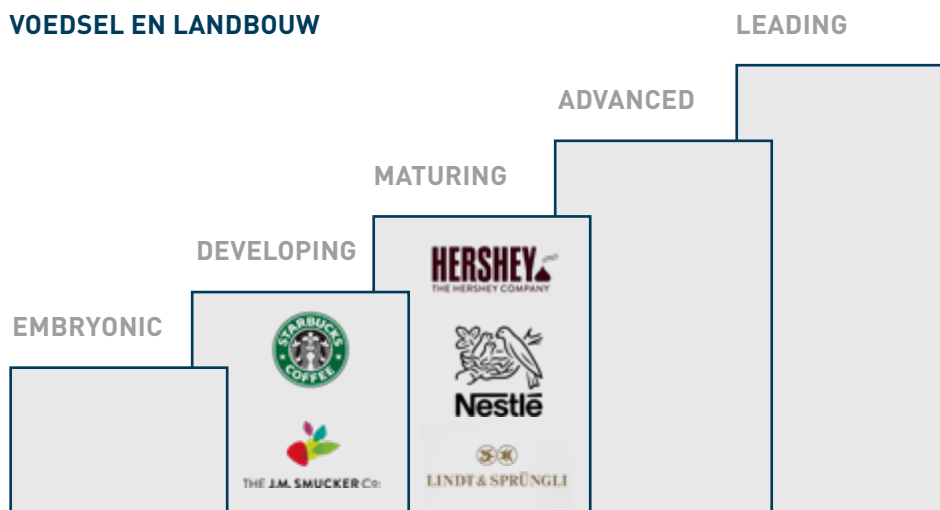
PMT belegt in Associated British Foods, het moederbedrijf van Primark, en spreekt al sinds 2018 met het bedrijf over de betaling van leefbare lonen aan medewerkers in de productieketen. In de jaarlijkse bedrijfsbeoordeling behaalde Primark in 2022 een aanzienlijk beter resultaat dan voorgaande jaren. Dit komt door Primark's nieuwe duurzaamheidsstrategie waarin leefbare lonen een nadrukkelijke plek kennen. Het bedrijf wil ervoor zorgen dat alle productiemedewerkers in de ketens in 2030 een leefbaar loon verdienen.

We vinden het positief dat Primark zich zo duidelijk aan leefbare lonen committeert en we erkennen de inspanningen die het bedrijf levert om dit mogelijk te maken. Voorbeelden hiervan zijn interne capaciteitsopbouw, het aanscherpen van het inkoopbeleid en intensievere samenwerking met leveranciers. Vooruitkijkend moedigen we Primark aan om transparant te rapporteren over de uitkomsten van deze inspanningen en de vooruitgang die wordt geboekt naar het doel voor 2030.

LEEFBAAR INKOMEN IN DE VOEDSEL- EN LANDBOUWSECTOR

In 2022 spraken we met vijf bedrijven uit de voedsel- en landbouwsector over een leefbaar inkomen voor koffie- en cacaoboeren in de toeleveringsketen. Ook deze bedrijven beoordelen we ieder jaar aan de hand van de PLWF-methodologie. In 2022 voor de derde keer. De uitgelichte bedrijven in figuur 7 zijn de bedrijven waarmee PMT in 2022 engagement voerde.

VOEDSEL EN LANDBOUW

Figuur 7 | Voortgang bedrijven voedsel en landbouw PLWF

Het engagement met de voedingsbedrijven loopt sinds 2019. Ook voor deze sector geldt dat producenten aan het begin van de toeleveringsketen onvoldoende verdienen om zichzelf en hun familie te kunnen onderhouden. De opgave waar de voedingsbedrijven voor staan, is echter nog complexer dan die van de kledingmerken. Dit komt omdat de ingekochte koffie en cacao wordt geproduceerd door grote aantallen kleine, zelfstandige boeren. De complexiteit van het vraagstuk leek sommige bedrijven er in het verleden van te weerhouden om hier serieus mee aan de slag te gaan. Gelukkig gebeurt er steeds meer om boeren in toeleveringsketens te ondersteunen.

Hershey, Nestlé en Lindt prioriteerden leefbare inkomens als belangrijk onderwerp, voeren hier beleid op en zoeken in toenemende mate naar mogelijkheden om pilotprojecten uit te breiden naar keten brede oplossingen. J.M. Smucker en Starbucks blijven vooralsnog achter bij de rest. Zij geven geen expliciete aandacht aan leefbare inkomens en hun inspanningen om boeren te ondersteunen zijn gering. We zetten de dialoog met deze 5 bedrijven voort, waarbij onze aandacht uitgaat naar het versterken van ketensamenwerking en sociale dialoog en het opschalen van oplossingen die aansluiten bij de realiteit van de boeren. De bedrijven die dit nog niet doen vragen we om de impact van hun werk te gaan meten.

NESTLÉ: INNOVATIEVE AANPAK VERBETERING BOERENINKOMENS

PMT beschouwt Nestlé als een voorloper in het promoten van leefbare inkomens voor koffie- en cacaoboeren. We zijn positief over de stappen die het bedrijf in 2022 heeft gezet. Na een succesvolle pilot lanceerde Nestlé in 2022 het 'Income Accelerator Program'. Dit nieuwe programma probeert de inkomens van boeren te verbeteren door bepaalde duurzame keuzes te belonen met een cash betaling. Denk hierbij aan het naar school sturen van hun kinderen of het toepassen van wenselijke landbouwtechnieken, zoals snoeien en agrobosbouw. We zijn zeer te spreken over deze innovatieve aanpak en hopen dat Nestlé erin slaagt om dit komende jaren succesvol uit te breiden. We moedigen het bedrijf aan om, samen met relevante stakeholders, kritisch te blijven reflecteren op de effectiviteit om zo de positieve impact van het project te maximaliseren.

ARBEIDSTRANSITIE

In 2021 is PMT de dialoog aangegaan met vijf bedrijven in de autosector betreffende de effecten van automatisering en digitalisering op het werknemersbestand. Automatisering en digitalisering brengen in een groot aantal sectoren, waaronder de Nederlandse maakindustrie, risico's met zich mee voor werknemers. Zo kunnen bepaalde typen kennis en vaardigheden overbodig raken, terwijl aan de andere kant tekorten ontstaan. Indien werknemers niet (tijdig) worden om- of bijgeschoold, ontstaat er een gat tussen de vaardigheden van werknemers en de vraag op de arbeidsmarkt.

De focus van het engagement lag op de verantwoordelijkheid die bedrijven hebben om het werknemersbestand toekomstbestendig te maken. Uit de dialoog bleek dat dit voor veel bedrijven een materieel onderwerp is. Alle bedrijven namen stappen om een duurzaam werknemersbestand te creëren, zoals het stimuleren van 'een leven lang leren' en het in kaart brengen van verschillende toekomstscenario's. Er bestaan echter onderling wel verschillen in de instrumenten die worden gebruikt om eventuele ontbrekende vaardigheden in kaart te brengen. Voor alle bedrijven geldt dat zij weinig tot niet rapporteren over het gehanteerde actieplan en de voortgang daarop.

Daarnaast hebben wereldwijde ontwikkelingen, zoals de COVID-19 pandemie, de arbeidsmarkt sterk beïnvloed. PMT vindt het belangrijk dat bedrijven op een verantwoorde wijze omgaan met hun werknemers in het geval van dit soort onverwachte situaties en verstoringen op de arbeidsmarkt. Daarom zetten we in 2022 de dialoog met deze bedrijven voort met (meer) nadruk op de volgende thema's:

- Het belang van een veerkrachtig werknemersbestand dat toekomstbestendig en veerkrachtig is.
- Inzet op 'een leven lang leren' en synergie tussen het werknemersbestand en de inzet op innovatie.
- Een inclusieve arbeidstransitie waarbij alle groepen werknemers betrokken worden bij de benodigde transitie.

MAGNA INTERNATIONAL INC.: PROCESSEN INRICHTEN VOOR MONITORING ACTIEPLANNEN

Magna International Inc. ('Magna') is een Canadese onderdelenfabrikant voor autofabrikanten. We spreken met het bedrijf over de duurzame inzetbaarheid van werknemers in het licht van automatisering en digitalisering. Magna erkent dat technologische ontwikkelingen gevolgen kunnen hebben voor het takenpakket van werknemers en hun inzetbaarheid, daarom zet het bedrijf in op het tijdig omscholen en herscholen van werknemers. Magna heeft verschillende programma's om het verschil tussen benodigde vaardigheden in de toekomst en de huidige aanwezige vaardigheden in kaart te brengen. Het bedrijf voert hiertoe ook engagement met interne en externe belanghebbenden zoals overheden en universiteiten. In 2022 hebben we de focuspunten voor het vervolg van het engagement toegelicht. Zo willen we graag dat Magna solide processen inricht om de voortgang van de actieplannen te monitoren, bijvoorbeeld door te werken met targets en prestatie indicatoren voor een duurzaam beheer van het werknemersbestand. Ook moedigen we Magna aan meer te rapporteren over het actieplan en de voortgang daarop.

MENSENRECHTEN IN DE MIJNBOUW EN HERNIEUWBARE ENERGIESECTOREN

In 2022 heeft PMT zich aangesloten bij het Advance initiatief van de PRI. In dit initiatief gaan 121 investeerders gezamenlijk de dialoog aan met bedrijven over mensenrechten en sociale vraagstukken. In december 2022 is het dialoogprogramma officieel gestart, met als doel het verder verminderen van mensen- en arbeidsrechtenrisico's in de portefeuille. Binnen PRI Advance wordt er engagement gevoerd met bedrijven in de mijnbouwsector en de hernieuwbare energiesector. Met name eerstgenoemde sector is een sector binnen de portefeuille met een hoger risico op mensenrechtenschendingen. Bij aanvang van het engagement wordt er vanuit het samenwerkingsverband in totaal met 40 ondernemingen engagement gevoerd. Het betreft 25 bedrijven binnen de mijnbouwsector en 15 bedrijven binnen de hernieuwbare energiesector. MN treedt, namens PMT, binnen dit engagement op als *lead investor* voor Iberdrola, Newcrest en Newmont. Daarnaast is MN namens PMT *collaborating investor* voor Nextera. Ook van een *collaborating investor* wordt een actieve bijdrage verwacht voor de voorbereidingen en het voeren van het engagement.

GOED ONDERNEMINGSBESTUUR

BELONINGSBELEID

PMT vindt het belangrijk dat salarissen van topbestuurders in een logische lijn liggen met de rest van de organisatie en andere bedrijven. Ook willen we dat bonussen niet onredelijk hoog zijn en dat bonussen prikkelen tot goede prestaties op de lange termijn. Daarnaast monitoren we in hoeverre er prikkels zijn opgenomen in het beloningsbeleid. PMT kent zelf geen prestatie gerelateerde beloningen of bonussen toe, ook niet gerelateerd aan klimaat. Hiermee houden we ons aan de Code Pensioenfondsen, de gedragscode voor de pensioensector. Uitvoeringsorganisatie MN werkt namens PMT samen binnen een bredere investeerdersgroep op het thema beloningsbeleid. Ook is beloningsbeleid een vast onderwerp op de agenda van engagementgesprekken binnen het samenwerkingsverband Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen van Eumedion. In deze programma's gaan we in gesprek met bedrijven over hun beloningspraktijken en de risico's hiervan.

HERZIENING STEMBELEID: FOCUS OP BELONINGSBELEID

Naast engagement zullen we in 2023 via het stembeleid invloed uitoefenen op de beloning van bestuurders. In het vierde kwartaal van 2022 scherpten we het stembeleid verder aan, om in 2023 meer invloed te kunnen uitoefenen op de beloning van bestuurders. Naast een review op de minimale eisen voor het beloningsbeleid van bedrijven zijn enkele aanvullingen gedaan, waaronder:

- We stemmen tegen het remuneratierapport of het beloningsbeleid als het bedrijf geen koppeling maakt naar ESG-gerelateerde indicatoren in de korte- of lange-termijn variabele beloning voor de CEO of tenminste één ander lid van de Raad van Bestuur;
- We stemmen tegen het remuneratierapport, beloningsbeleid of de voorzitter van de remuneratiecommissie als het bedrijf geen koppeling maakt tussen CO₂-uitstoot emissie reductiedoelstellingen en indicatoren voor de korte- of lange-termijn variabele beloning van de CEO of tenminste een ander lid van de Raad van Bestuur (alleen geldig voor bedrijven op de lijst van Climate Action 100+).

Daarnaast hebben we nog een aantal (regio of land-specifieke) wijzigingen doorgevoerd op het gebied van beloningsbeleid, die we ook opnemen in het PMT stembeleid voor 2023.

BELASTING

PMT hanteert een verantwoord belastingbeleid en verwacht dat de bedrijven waarin het investeert ook voldoen aan hun belastingverplichtingen. Het ontduiken en ontwijken van belastingen brengt verschillende financiële en reputatie risico's met zich mee. Door de dialoog aan te gaan met bedrijven willen we deze risico's verminderen. Binnen dit dialoogprogramma selecteren we bedrijven waarbij we zorgen hebben over de belastingstructuur en/of bedrijven met een hoge *tax gap*. Dit is het verschil tussen de verwachte belastingdruk op basis van de belastingtarieven van de landen waarin een onderneming actief is en de daadwerkelijke belastingdruk (*effective tax rate*). Van de ondernemingen met een hoog verschil tussen beide, kijken we of er sprake is van agressieve belastingplanning. Dat kan bijvoorbeeld het opzetten van dochter- of moederondernemingen zijn in landen waar het bedrijf geen omzet draait vanwege de belastingdruk, artificieel vooruitschuiven van winsten of andere constructies. Daarnaast proberen we bedrijven te bewegen om transparant te rapporteren over belasting, bij voorkeur in lijn met de Global Reporting Initiative (GRI) 207 Tax Standard. Deze standaard stimuleert bedrijven om zinvolle en vergelijkbare informatie te verstrekken voor auditors en investeerders.

In 2022 stond in onze gesprekken met bedrijven transparantie op het gebied van taks rapportage centraal. Zo zijn bijvoorbeeld de taks rapporten van Experian PLC en Barrick Gold Corporation beoordeeld in lijn met de GRI 207 taks standaard. Hoewel de rapporten nog niet voldoen aan de standaard, wordt het openbaar maken van een beperkte hoeveelheid 'country-by-country' informatie momenteel al gezien als *best practice* in de markt. We waarderen de eerste stappen die Experian en Barrick hebben gezet op het publiceren van een rapport waarin per land of regio over de taks bijdrage wordt gerapporteerd. Specifieke vragen en punten voor verbetering zijn gedeeld met de bedrijven, over het beleid, supervisie door het bestuur en keuzes die zijn gemaakt in de rapportage.

Met name de mijnbouw, olie- en gassectoren staan hoog op de agenda voor taks transparantie. In juli 2022 maakte ConocoPhillips bekend het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) te verlaten, een samenwerkingsverband waarin bedrijven zich committeren bepaalde standaarden te volgen in hun taks rapportage. Het vertrek van ConocoPhillips volgde uit een aanscherping in het beleid van het EITI: bedrijven moeten voortaan op project level betalingen aan overheden openbaar maken voor de landen waar ze opereren. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen heeft Oxfam America verschillende aandeelhoudersresoluties ingediend voor vergaderingen in 2023, waarin bedrijven wordt gevraagd te rapporteren volgens GRI 207 en EITI-standaarden. In lijn met het stembeleid zal PMT deze resoluties ondersteunen.

ENGAGEMENT MET ISS OVER HET BEOORDELEN VAN TAKS AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN

In 2022 voerden we in samenwerking met de PRI taks werkgroep gesprekken met ISS, PMT's proxy adviseur. Tijdens deze gesprekken spraken we ISS aan op de beoordeling van aandeelhoudersresoluties op het gebied van belasting. Het algemene beleid van ISS (de 'Benchmark Policy') adviseert momenteel een stem tegen resoluties die vragen om meer transparantie in belasting rapporten. In het opstellen van het advies gebruikt ISS het argument dat het in sommige markten, zoals de Verenigde Staten, nog niet gangbaar is om een dergelijke mate van transparantie te vragen van bedrijven. Ook rapporteren bedrijven in de meeste markten nog niet in lijn met de *best practice* standaarden zoals uiteengezet in de GRI 207 taks standaard. De groep samenwerkende investeerders heeft ISS gevraagd om aankomende resoluties op het thema belasting meer vooruitstrevend te beoordelen. Omdat ISS heeft aangegeven het beleid op dit thema nog niet te kunnen aanpassen, zetten we de gesprekken in 2023 voort. Over het algemeen zijn verbeteringen in het beleid van proxy advisors zoals ISS van belang omdat deze een proces in gang kunnen zetten waarbij de standaard in de gehele markt omhooggaat.

INCIDENTEN & CONTROVERSE

PMT verwacht van de bedrijven waarin het belegt dat zij in lijn met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de United Nations Global Compact Principles en de Guiding Principles on Business and Human Rights opereren. Wanneer we constateren dat een bedrijf in de aandelen- of bedrijfsobligatieportefeuille betrokken is bij een ernstige schending van een of meerdere van deze internationale richtlijnen, wenden we onze invloed als aandeelhouder aan door in gesprek te gaan met de desbetreffende bedrijven. Voor het identificeren van ernstige schendingen gebruiken we meerdere bronnen: MSCI-data, analyses van publiek beschikbare informatie en berichtgeving van relevante stakeholders (zoals ngo's en vakbonden). Daarnaast voeren we sinds 2022 ook engagement via het Global Standards Engagement programma van engagement provider Sustainalytics. Ook binnen dit type engagement worden door een screening (gebaseerd op data van Sustainalytics) bedrijven in kaart gebracht die de eerdergenoemde internationale standaarden schenden.

In 2022 sprak PMT met Barrick Gold, Petroleo Brasileiro, Tiger Brands, Motorola Solutions, TotalEnergies, BHP en Petroleos del Peru. In de gesprekken dringen we er bij bedrijven op aan de negatieve impact van de bedrijfsactiviteiten te adresseren, herstel te bieden en preventieve maatregelen te nemen om soortgelijke incidenten in de toekomst te voorkomen. Daarnaast voeren we sinds juli 2022 met 47 bedrijven de dialoog vanuit het Sustainalytics Global Standards Engagement.

TOTALENERGIES

In 2022 ging PMT in gesprek met het Franse energiebedrijf TotalEnergies over de aanleg van een nieuwe pijpleiding door Oeganda en Tanzania. Deze ruim 1400 kilometer lange East African Crude Oil Pipeline (EACOP) moet olie gaan vervoeren van een natuurpark in noordwest Oeganda naar de kust van buurland Tanzania. Dit project is omstreden, zowel vanuit het oogpunt van klimaatimpact als wegens zorgen over de wijze waarop het de lokale bevolking en natuurlijke hulpbronnen raakt. De gesprekken gaan over in hoeverre het bedrijf deze risico's heeft afgedekt. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer de verhouding tussen het aanboren van nieuwe olievelden en TotalEnergies' net zero commitment, eerlijke compensatie voor huishoudens die verplicht zijn hun land te verlaten voor de aanleg van de pijpleiding en het meten en beperken van impact op biodiversiteit. In 2023 vervolgen we de gesprekken om hierop toe te zien, waarbij het verifiëren van TotalEnergies' claim dat het project op verantwoorde wijze wordt uitgevoerd centraal staat.

IMVB-CONVENANT

Binnen het zogeheten 'Diepe Spoor' van het IMVB-Convenant zijn in totaal 6 engagement cases gevoerd op specifieke thema's. De doelstelling van de engagements verschilt per casus, maar is te herleiden tot de due diligence stappen van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Dit betekent dat bedrijven worden aangespoord om negatieve gevolgen van hun bedrijfsactiviteiten op mens en milieu te identificeren en te stoppen of te verminderen. Ook worden bedrijven gestimuleerd om benadeelden die schade hebben geleden te compenseren.

NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN

PMT gaat samen met andere Nederlandse institutionele investeerders in gesprek met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in het samenwerkingsverband Eumedion. Door middel van dit programma houden we toezicht op strategische keuzes van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in de portefeuille en leggen hierbij de nadruk op de lange termijn waardecreatie van deze ondernemingen. In dit dialoogprogramma besteden we met name aandacht aan onderwerpen als bestuurssamenstelling en beloningsbeleid. Daarnaast vragen we de bedrijven rekenschap te geven van hun impact op maatschappij en milieu.

In 2022 stonden diverse onderwerpen centraal. Bij alle gesprekken kwam de directe impact van de oorlog in Oekraïne aan bod. Bij Heineken en Unilever stond de vraag centraal of bedrijven hun activiteiten in Rusland moesten continueren of beëindigen. Als gevolg hiervan kwam ook het mensenrechten due diligence beleid van deze bedrijven ter sprake. Bij ABN Amro speelde de vraag in welke mate bedrijven in de portefeuille afhankelijk zijn van handelsrelaties met Rusland of Oekraïne.

Met alle bedrijven binnen het Eumedion programma is gesproken over hun klimaattransitieplannen, ook naar aanleiding van de kort daarvoor verstuurde brief van Milieudefensie waarin wordt aangekaart dat de plannen van bedrijven ontoereikend zijn. Als laatste kwam het thema diversiteit en inclusie binnen het bestuur en op de werkvloer uitvoerig aan bod. Met ING werd bijvoorbeeld gesproken over de diversiteit in gender, leeftijd en nationaliteit en hoe ING werkt aan het bevorderen van de kansen van mensen met een migratieachtergrond.

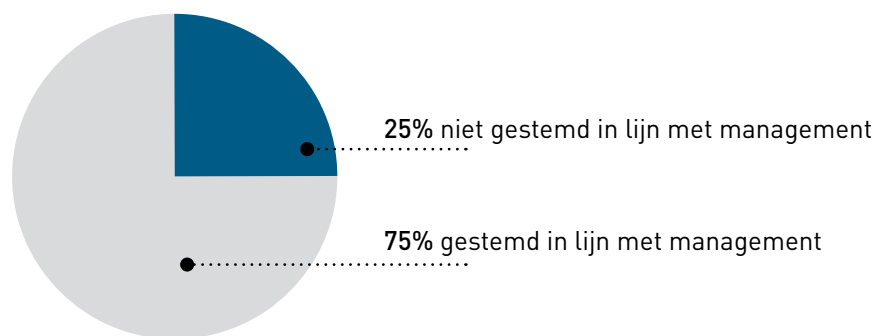
DSM: GESPREKKEN OVER MOGELIJKE FUSIE

In 2022 sprak PMT meerdere keren met DSM over de beoogde fusie met Firmenich, waarvan de afronding gepland staat voor begin 2023. Het bedrijf gaat dan verder als DSM-Firmenich. Het fusiebedrijf wil naar eigen zeggen leider worden op het gebied van creatie en innovatie in voeding, beauty en welzijn. De huidige DSM aandeelhouders krijgen 65,5% van het fusiebedrijf in handen, de overige aandelen komen in de handen van de Firmenich aandeelhouders. Het bedrijf zal een hoofdkantoor hebben in zowel Kaiseraugst (Zwitserland) als in Maastricht. Juridisch gezien wordt DSM-Firmenich een Zwitsers bedrijf, met een beursnotering in Nederland.

In de gesprekken met DSM was er daarom vooral aandacht voor de verschillen tussen het Zwitsers en Nederlands recht en de verschillende Corporate Governance codes. Het gender quotum ligt in Nederland op 33% ten opzichte van 30% in Zwitserland. Daarnaast kent Nederland een vereiste goedkeuring van aandeelhouders bij grote acquisities of afsplitsingen en is er ook een controle op de niet-financiële informatie in het jaarverslag. De gesprekken met DSM waren constructief en wij hebben erop aangedrongen om zoveel mogelijk van de aandeelhoudersrechten onder het Nederlandse stelsel te waarborgen in de nieuwe statuten.

STEMMEN

PMT wil op een bewuste manier zijn stem uitbrengen op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin we beleggen. Als betrokken aandeelhouder brengen we op een geïnformeerde manier onze stem uit en willen zo bijdragen aan positieve veranderingen bij ondernemingen. We letten daarbij bijvoorbeeld op transparantie bij de ondernemingen, het beloningsbeleid, een goede bestuurssamenstelling en aandeelhoudersrechten. Een aantal stemonderwerpen op aandeelhoudersvergaderingen lichten we hierna toe. Belangrijk zijn onder andere de stemmen waar we afwijken van de mening van het ondernemingsbestuur of ondernemingen waaraan we bijzonder belang hechten, omdat ze zich in Nederland bevinden.

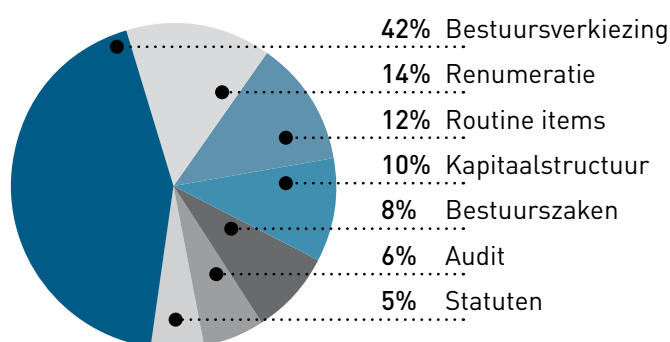

Figuur 8 | Stemgedrag PMT versus managementadvies

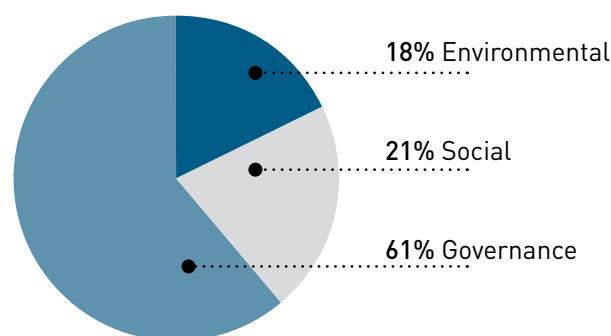

In 2022 stemden we op 1.757 aandeelhoudersvergaderingen. Dit komt overeen met 93% van het totaal aantal vergaderingen waar we hebben kunnen stemmen¹⁹.

Van het totaal aantal uitgebrachte stemmen op management- en aandeelhoudersresoluties (26.900) was 6.711 gevallen (25%) niet in lijn met het advies van het management van het bedrijf. In 97% (26.236) van het totaal door ons uitgebrachte stemmen betrof dit management voorstellen (zie figuur 8). Managementvoorstellen over governance thema's, zoals bestuursverkiezingen, remuneratie en de kapitaalstructuur van het bedrijf, zijn over het algemeen de meest voorkomende stemitems op aandeelhoudersvergaderingen (zie figuur 9).

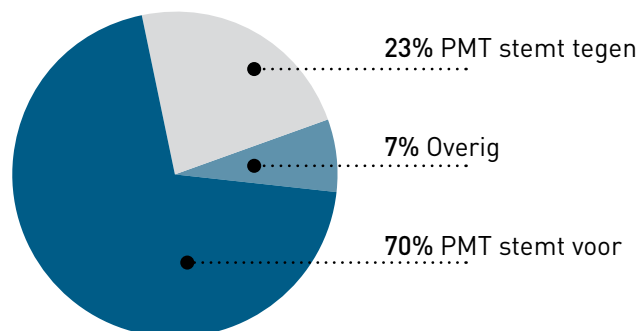
Figuur 9 | Managementvoorstellen - Governance

Figuur 10 | Aandeelhoudersvoorstellen verhouding E, S en G

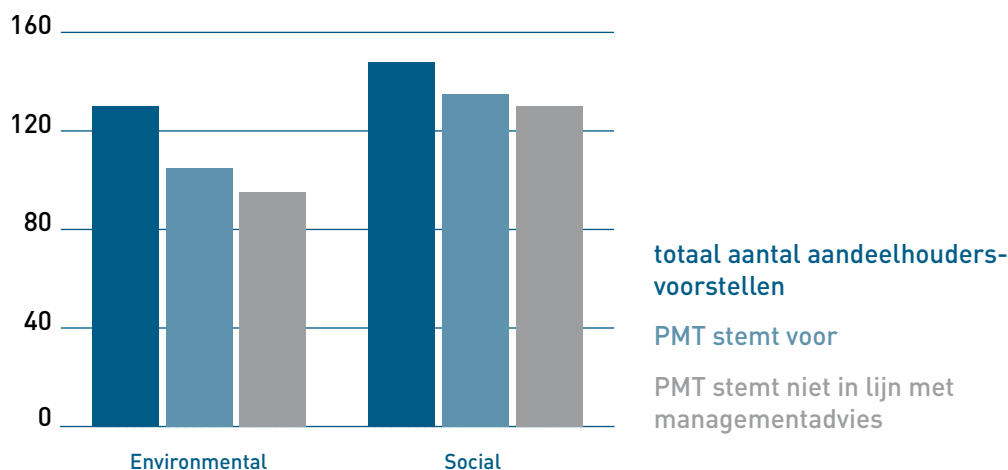
In 2022 hebben we kunnen stemmen op 714 aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van ESG (zie figuur 10). Het overgrote deel van de voorstellen betrof governance onderwerpen (61%) waarbij we bij ruim twee derde van de aandeelhoudersvoorstellen vóór stemden. In de categorie 'Overige' vallen voorstellen waarbij PMT zich heeft onthouden van stemmen, of waar de resolutie is teruggetrokken door de indiener (bijvoorbeeld omdat het bedrijf voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering heeft toegezegd aan het aandeelhoudersverzoek te voldoen). Dit betrof 45 voorstellen, waarbij we op basis van het advies van ISS niet hebben gestemd.

¹⁹ Om verschillende redenen stemt PMT in een aantal jurisdicties niet, bijvoorbeeld omdat het stemmen per proxy niet mogelijk is en er een fysieke aanwezigheidsplicht is, of omdat het een markt betreft waarin share-blocking van toepassing is voor een bepaalde tijdsperiode voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering.

Figuur 11 | Aandeelhoudersvoorstellen E, S en G – stemgedrag PMT

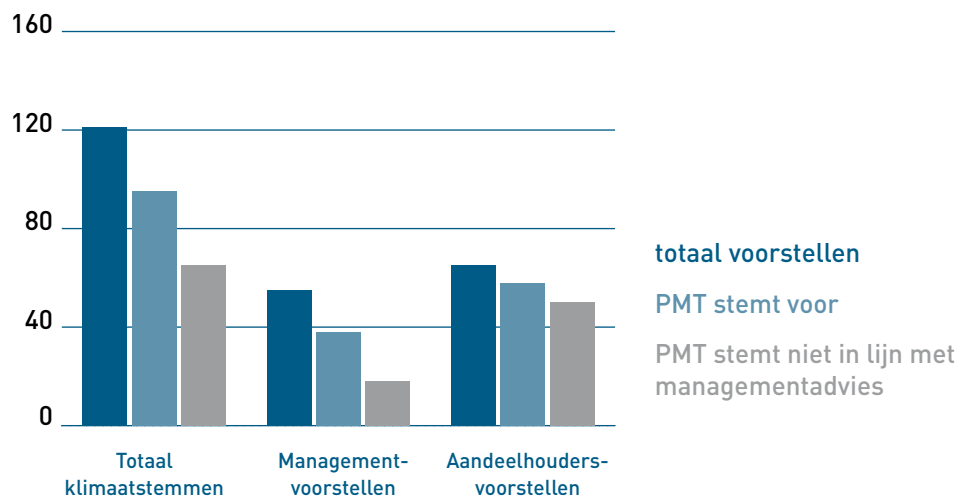
In 2022 stemden we op 150 aandeelhoudersvoorstellen die sociale aspecten betrof en 130 aandeelhoudersvoorstellen over milieuaspecten, waarbij we in het grootste deel van de gevallen niet in lijn met het advies van het management van het bedrijf stemden (zie figuur 12)²⁰.

Figuur 12 | Aandeelhoudersvoorstellen E&S

Wat betreft klimaatstemmen stemden we op 123 management- en aandeelhoudersvoorstellen (zie figuur 13), waarbij bijvoorbeeld het klimaatactieplan van het bedrijf ter stemming voorlag of waarbij aandeelhouders bedrijven vroegen om te rapporteren over medium- en lange-termijn CO₂-reductiedoelstellingen. We hebben bij het overgrote deel van de voorgelegde management- en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat vóór het voorstel gestemd. Bij een groot deel van de aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat hebben we niet in lijn met het advies van het management van het bedrijf gestemd.

²⁰ Van het totaal aantal aandeelhoudersvoorstellen met sociale aspecten of milieuaspecten (linker balkje van de grafiek) stemde PMT in de meeste gevallen voor het voorstel (balkje in het midden), wat in veel gevallen niet in lijn was met het managementadvies van het betreffende bedrijf (rechter balkje). Stemmen vóór en stemmen niet in lijn met het managementadvies sluiten elkaar niet uit.

Figuur 13 | Klimaatstemmen: management- en aandeelhoudersvoorstellen

JURIDISCHE PROCEDURES

Mogelijke fraude of misleiding door ondernemingen vormen een risico voor onze beleggingen. Wanneer we aandelen hebben in een onderneming waarbij er sprake is van fraude kan dit voor PMT leiden tot financiële schade.

Om de geleden schade te verhalen, kunnen aandeelhouders een juridische procedure starten. PMT sluit aan bij dergelijke procedures wanneer dat zinvol is en als we verwachten dat er een financiële vergoeding mogelijk is ter compensatie van de schade. Investerders kunnen actief of passief deelnemen aan dergelijke rechtszaken.

In actieve rechtszaken neemt PMT als eisende partij (*plaintiff*) deel. In dit soort procedures wordt van PMT extra inspanning verwacht bij het aansturen van advocaten en het nemen van tactische en strategische beslissingen en het aanleveren van informatie en documentatie om de zaak en claims te onderbouwen. We zijn momenteel bij vier actieve rechtszaken betrokken: Fortis, Volkswagen/Porsche, RBS en Toshiba. In 2022 zijn de juridische procedures rondom Fortis en RBS afgerond, in beide gevallen heeft PMT een schikking ontvangen. In passieve rechtszaken neemt PMT geen actieve rol, maar lift mee op de werkzaamheden van een andere *lead plaintiff*.

PMT doet geen uitspraken over lopende procedures.

6 UITSLUITINGEN

UITSLUITINGEN 2022

PMT sluit overheden en bedrijven uit die betrokken zijn bij bepaalde ongewenste activiteiten. Begin 2022 besloten we om alle Russische bedrijven uit te sluiten in verband met de inval van Oekraïne en de daaropvolgende oorlog. We hadden op dat moment al geen Russische staatsobligaties en aandelen van Russische staatsbedrijven meer in de portefeuille. Rusland voldoet niet aan PMT's ESG-criteria.

BEDRIJVEN

Per 1 oktober 2022 hebben we 19 bedrijven uit het engagementprogramma Energietransitie uitgesloten. We gingen in 2021 de dialoog aan met deze bedrijven, maar hebben na evaluatie van de voortgang moeten concluderen dat deze 19 bedrijven niet voldoende wijzigingen hebben doorgevoerd in hun strategie om te voldoen aan de eisen die we hebben gesteld in het engagement. De eis die we stelden aan de bedrijven was het uitspreken van een net zero ambitie. Het uitblijven van reacties op de *'last warning' letters* die we naar de bedrijven stuurden, heeft ertoe geleid dat we deze bedrijven aan de uitsluitingslijst hebben toegevoegd.

In 2022 sloten we ook een aantal bedrijven uit op basis van hun betrokkenheid bij de productie van munitie met verarmd uranium. Het betreft de bedrijven United Aircraft Corp. PJSC (eerder ook uitgesloten voor de productie van clusterwapens), General Dynamics Corp (eerder ook uitgesloten voor betrokkenheid bij witte fosfor), Aerojet Rocketdyne Holdings Inc. en Northrop Grumman Corp. Thales SA en Dassault Aviation zijn sinds 2022 niet langer onderdeel van de uitsluitingslijst.

UITSLUITING BEDRIJVEN NAAR REDEN

	2	Antipersoonmijnen
	12	Clusterwapens
	15	Nucleaire wapens
	0	Chemische en biologische wapens
	5	Witte fosfor
	0	Munitie met verarmd uranium
	4	Onsuccesvolle dialoog

Figuur 14 | Uitsluitingen bedrijven naar reden

7 ONDERZOEKEN, WETGEVING EN COMMITMENTS

BENCHMARKS EN ONDERZOEKEN

VBDO

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) beoordeelt jaarlijks de prestaties op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen van de 50 grootste Nederlandse pensioenfondsen. Dit onderzoek wordt jaarlijks gepubliceerd en betreft onder meer onderwerpen als beleggingsbeleid en de implementatie daarvan, bestuurlijke factoren en verantwoording.

Dit jaar steeg PMT in score met 0,3 punten naar een score van 3,8 (op een schaal van 0 tot 5). Hiermee staan we op de vierde plek in de benchmark van 2022. Met name op de onderdelen governance, beleid, beursgenoteerde aandelen en vastgoed hebben we dit jaar meer punten behaald dan het voorgaande jaar.

PRI

PMT ondertekende de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) al in 2007. Als onderdeel hiervan rapporteren we over onze voortgang op verantwoord beleggen en ontvangen we jaarlijks een score van de PRI.

De PRI publiceerde de beoordeling over 2021 in het verslagjaar 2022. Over 2021 scoorden we opnieuw hoog met ons verantwoord beleggen beleid in het jaarlijkse onderzoek. Met name het verantwoord beleggen beleid en de ESG-integratie voor aandelen van PMT kregen een hoge score toegewezen. We zetten met name sterk in op actief aandeelhouderschap, waaronder verschillende engagementprogramma's en het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Aan de andere kant zijn er ook beleggingscategorieën waarvoor we nog ruimte voor verbetering zien naar aanleiding van de PRI-beoordeling, waaronder private equity en infrastructuur.

De scores werden dit jaar bepaald aan de hand van een nieuwe methodologie die moet zorgen voor een betere afspiegeling van de huidige financiële markt. In de afgelopen jaren scoorden we voor het merendeel van de beleggingscategorieën een A+. Binnen de huidige methodologie hanteert PRI geen alfabetische score meer, maar een score van 0-5 sterren per beleggingscategorie en module. Hierdoor zijn de resultaten van de benchmark niet direct vergelijkbaar met de resultaten van afgelopen jaren.

De eerstvolgende PRI-beoordeling zal plaatsvinden over 2023.

WET- EN REGELGEVING EN VRIJWILLIGE COMMITMENTS

SUSTAINABLE FINANCE DISCLOSURE REGULATION (SFDR)

Eind 2019 stelde de Europese Unie de Europese Green Deal vast. Dit beleidsprogramma moet de EU helpen om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Via de werkstroom Duurzame Financiering is er een actieplan opgesteld dat financiering moet leiden richting economische activiteiten die bijdragen aan een klimaatneutraal Europa. Onderdeel van dit actieplan is nieuwe regelgeving met het doel om één Europese standaard te creëren rondom duurzaam beleggen. Dit betreft de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomy Regulation.

In maart 2021 zijn de eerste verplichtingen onder de SFDR in werking getreden. Hiervoor hebben we informatie gepubliceerd over onze visie op duurzaamheidsrisico's, duurzame kenmerken van de pensioenregeling en de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Naast de SFDR is sinds 1 januari 2022 ook de taxonomieverordening van toepassing op PMT. In het [Pensioen 1-2-3](#) op de website van PMT vermelden we hoe we hieraan invulling geven.

Per 1 januari 2023 treedt het tweede deel van de SFDR in werking. Om aan de verplichtingen te voldoen die hieruit voortvloeien publiceren we volgens een vastgesteld format in meer detail over de duurzame kenmerken van de pensioenregeling en hoe we rekening houden met de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. De volgende documenten zijn opgenomen in de Pensioen 1-2-3 en/of gepubliceerd op de website van PMT:

- 1 Precontractuele informatie template over de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling
- 2 Aanvullende websiteteksten over onder andere de gehanteerde data en methodes
- 3 De Verklaring Ongunstige Effecten op Duurzaamheidsfactoren in lijn met het SFDR level 2 template

Daarnaast rapporteren we sinds dit jaar volgens het SFDR level 2 rapportage template. Deze rapportage is opgenomen in de bijlage van het algemene jaarverslag van PMT. Hierin rapporteren we in hoeverre we afgelopen jaar hebben voldaan aan de ecologische en sociale kenmerken die we op de website hebben gepubliceerd.

De regelgeving is nog erg in ontwikkeling. Er leven nog onduidelijkheden over onderdelen van de regelgeving die beetje bij beetje worden opgehelderd door de Europese Commissie. We blijven deze ontwikkelingen volgen en geven waar nodig opvolging aan de aanpassing of verheldering van de regelgeving.

IMVB-CONVENANT

In 2018 ondertekende PMT het IMVB-Convenant van de pensioensector, waarin pensioenfondsen, ngo's, vakbonden en de overheid samenwerken om verantwoord beleggen te bevorderen en risico's en misstanden in de toeleveringsketen te voorkomen. Het IMVB-Convenant kent een onafhankelijke monitoringscommissie die erop toeziet in hoeverre ondertekenaars voldoen aan de afspraken die zijn gemaakt binnen het convenant. PMT bereikte in 2022 een volledige implementatie van het IMVB-Convenant.

Eind 2022 kwam het IMVB-Convenant officieel tot een einde. In 2023 wordt de implementatie van het convenant voor de laatste keer beoordeeld. Voor PMT is het convenant een goede aanloop geweest naar de verwachte wetgeving op het gebied van due diligence en het naleven van de OESO-richtlijnen, de Europese Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). De CSDDD zet minimum standaarden op Europees niveau met betrekking tot due diligence verplichtingen in de waardeketen van bedrijven. De CSDDD is eind 2022 nog niet vastgesteld. Na vaststelling moet implementatie in nationale wetgeving plaatsvinden. We volgen deze ontwikkelingen nauwgezet. We staan positief tegenover het voorstel, maar roepen wel op tot verduidelijking van de rol van de financiële sector. Het verdient aanbeveling dat het voorstel aansluit bij de OESO-richtlijnen waarop het IMVB-Convenant is gebaseerd.

KLIMAATCOMMITMENT

PMT heeft met circa 50 andere Nederlandse financiële instellingen het Klimaatcommitment ondertekend. Het Klimaatcommitment is onderdeel van het Nederlandse Klimaatakkoord. Met de ondertekening van het commitment heeft de financiële sector een aantal afspraken gemaakt. Als onderdeel van dit commitment hebben we in 2022 [klimaatactieplannen](#) gepubliceerd die doelstellingen en maatregelen bevatten voor de relevante beleggingscategorieën.

PARIS ALIGNED INVESTMENT INITIATIVE NET ZERO ASSET OWNER COMMITMENT

PMT heeft het net zero commitment van de Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC) ondertekend. De IIGCC is een non-profitorganisatie met meer dan 370 leden, afkomstig uit verschillende Europese landen, die samen ongeveer 50 biljoen aan beheerd vermogen vertegenwoordigen. De missie van de IIGCC is 'het mobiliseren van kapitaal voor een koolstofarme toekomst door de stem van de belegger te versterken en samen te werken met het bedrijfsleven, beleidsmakers en investeerders'. Met de ondertekening van dit net zero commitment committeren we ons om maatregelen te treffen om de CO₂-uitstoot van de bedrijven, vastgoedobjecten, overheden en infrastructuurprojecten waar PMT in investeert omlaag te brengen naar een niveau dat past bij het 1,5 graden pad.

BIJLAGEN

A | UITSLUITINGSLIJST

De onderstaande lijst geeft alle aandelen weer die gedurende 2022 werden uitgesloten. Sommige bedrijven zijn in 2022 toegevoegd of worden momenteel niet meer uitgesloten. De meest recente uitsluitingslijst is te vinden op de [website](#) van PMT.

AANDELEN/ EQUITIES	REDEN UITSLUITING					
	Clusterwapens	Witte fosfor	Dialoog niet succesvol	Nucleaire wapens	Antipersoonsmijnen	Munitie met verarmd uranium
Aerojet Rocketdyne Holdings Inc						
Ampol Ltd						
Anhui GreatWall Military Ltd.						
BAE Systems PLC						
Baker Hughes						
Bharat Dynamics						
Bharat Petroleum Corp Ltd						
Chevron Corp						
China Aerospace International Holdings Ltd						
China Spacesat Co Ltd						
Dassault Aviation						
Dialog Group BHD						
ExxonMobil						
Gail India						
General Dynamics Corp						
Halliburton Co						
Hindustan Petroleum Corp Ltd						
Huaneng Power International						
ICL Group Ltd.						
Indian Hotels Co. Ltd.						
Kinder Morgan Inc						
L&T Finance Ltd						
L&T Technology Services Ltd						
Larsen & Toubro Infotech Ltd						
Larsen & Toubro Ltd						
LIG Nex1 Co. Ltd.						
MindTree Limited						
Norinco International Cooperation Ltd						
Northrop Grumman Corp.						
Pembina Pipeline Corp						
Petroleo Brasileiro SA						

AANDELEN/ EQUITIES	REDEN UITSLUITING					
	Clusterwapens	Witte fosfor	Dialogoog niet succesvol	Nucleaire wapens	Antipersoonsmijnen	Munitie met verarmd uranium
Petronas Dagangan Bhd						
Petronet LNG Ltd						
Phillips 66						
Polskie Gornictwo Naftowe i Gazownictwo SA						
Poongsan Corp						
Poongsan Holdings Corp						
Power Assets Holdings Limited						
Pretis dd						
PTT PCL						
SNT Dynamics Co. Ltd.						
SNT Holdings Co. Ltd.						
Tata Chemicals						
Tata Consultancy Services Ltd						
Tata Elxsi Ltd.						
Tata Investment Corp. Ltd.						
Tata Motors Ltd.						
Tata Power Company Limited						
Tata Sons Private Limited						
Tata Steel Ltd.						
Tauron Polska						
Tenaga Nasional Berhad						
Thales						
Trent Ltd						
United Aircraft Corp. PJSC						
Valero Energy Corp						
Walchandnagar Industries Limited						
Yantai Jereh Oilfield Services Group Ltd						

Daarnaast investeert PMT niet in ondernemingen die producent of exploitant zijn van de volgende producten of diensten:

	Nucleaire wapens – ondernemingen uit landen zonder toestemming
	Nucleaire wapens – ondernemingen uit landen met toestemming
	Overige controversiële wapens
	Wapens voor civiel gebruik
	Bontindustrie
	Porno-industrie
	Tabak

Ook investeerde PMT in 2022 niet in de volgende landen:

LANDEN	REDEN UITSLUITING		
	Wapenembargo	Aandelenstop	Reisverbod
Afghanistan			
Centraal-Afrikaanse Republiek			
Eritrea			
Iran			
Libië			
Mali			
Myanmar			
Noord-Korea			
Rusland			
Soedan			
Somalië			
Syrië			
Venezuela			
Wit-Rusland			
Zimbabwe			
Zuid-Soedan			

B | TASK FORCE ON CLIMATE-RELATED FINANCIAL DISCLOSURE (TCFD) – RAPPORTAGE 2022

GOVERNANCE, BESTUURLIJK OVERZICHT

De eindverantwoordelijkheid voor het algehele beleggingsbeleid ligt bij het bestuur van PMT. De beleggingscommissie van PMT is verantwoordelijk voor het in kaart brengen van klimaatgerelateerde risico's en kansen die raken aan de beleggingen van PMT en adviseert het bestuur daaromtrent.

De beleggingscommissie van PMT wordt geïnformeerd en geadviseerd over aspecten die raken aan klimaatrisico's en -kansen door de afdeling Verantwoord Beleggen van MN, en het bestuursbureau van PMT. De directeur beleggingen van PMT was betrokken bij de totstandkoming van het commitment van de financiële sector aan het Nederlandse klimaatakkoord.

Het fiduciair beheer van de beleggingsportefeuille van PMT ligt bij MN. De directeur vermogensbeheer van MN draagt hiervoor de eindverantwoordelijkheid. Een multidisciplinaire expertwerkgroep op het gebied van klimaatrisico's en -kansen werkt aan het in lijn brengen van de portefeuilles van PMT met de doelstellingen van Parijs. Deze expertwerkgroep bestaat uit vertegenwoordigers uit de verschillende delen van de investeringsketen.

STRATEGIE PMT

Het Strategisch Beleggingskader 2023-2025 bevat beginselen met betrekking tot klimaatverandering. In de hele beleggingsketen worden klimaatrisico's en -kansen meegenomen. De klimaatdoelstellingen die PMT hanteert en acties die PMT neemt om klimaatverandering tegen te gaan worden uiteengezet in de klimaatactieplannen.

KLIMAATRISICO'S EN -KANSEN

PMT houdt rekening met klimaatverandering in de portefeuille vanuit de wens om financiële risico's te beperken, en vanuit de wens om bij te dragen aan een leefbare wereld.

KLIMAATRISICO'S

De klimaatrisico's zijn te verdelen in transitierisico's en fysieke risico's:

- **Transitierisico's** hangen vooral samen met de gevolgen van een stringenter klimaatbeleid, wat nodig is om de doelstellingen van het Parijs Akkoord te kunnen behalen. Kosten voor bedrijven kunnen bijvoorbeeld oplopen als gevolg van hogere CO₂-belastingen en investeringen gerelateerd aan fossiele brandstoffen dienen mogelijk vervroegd te worden afgeschreven indien wordt overgestapt op schone energiebronnen.
- **Fysieke risico's** hangen samen met de gevolgen van een temperatuurstijging op aarde. De financiële prestaties van organisaties worden bijvoorbeeld beïnvloed door veranderingen in de beschikbaarheid en kwaliteit van water, voedselveiligheid en extreme temperatuurveranderingen.

INVESTERINGSKANSSEN EN BIJDRAGEN AAN EEN LEEFBARE WERELD

Naast de klimaatgerelateerde risico's ziet PMT ook duidelijke investeringskansen. PMT belegt in impactinvesteringen die bijdragen aan de Sustainable Development Goals (SDGs). Hierin zijn verschillende thema's gedefinieerd waarvan twee betrekking hebben op klimaat, de thema's 'Energietransitie' en 'Circulaire Economie'.

IMPACT OP DE BEDRIJFSVOERING, STRATEGIE EN FINANCIËLE PLANNING

In het verantwoord beleggen beleid van PMT is beschreven op welke manier PMT wil omgaan met klimaatrisico's en -kansen. PMT heeft dit beleid in elke stap in de investeringsketen verankerd.

INVESTMENT BELIEFS

In het **Strategisch Beleggingskader** van PMT staan de beleggings-, uitvoerings- en risicomangementbeginselen, waaronder beginselen die een basis vormen om rekening te houden met de invloed van beleggingskeuzes op de wereld en de invloed van de risico's van een veranderende wereld op de beleggingen van PMT. Op deze beginselen wordt in de rest van de investeringsketen voortgebouwd²¹.

STRATEGIEVORMING

PMT heeft, op basis van o.a. de voorkeuren van deelnemers en informatie over de klimaatimpact van de beleggingen, klimaatdoelstellingen geformuleerd en in de strategieën voor de verschillende beleggingsproducten maatregelen geïntroduceerd met als doel klimaatrisico's voor de portefeuille te beperken en klimaatverandering tegen te gaan. De acties die wij nemen om deze doelstellingen te bereiken en de verdere stappen die we in de komende periode willen nemen worden beschreven in de **klimaatactieplannen**.

De verschillende maatregelen die genomen worden om onze klimaatdoelstellingen te bereiken (beschreven in het volgende hoofdstuk onder 'beheersmaatregelen') worden steeds aangescherpt tijdens strategieherzieningstrajecten. Afhankelijk van o.a. de voortgang op klimaatdoelstellingen en de mogelijkheden om gebruik te maken van betere data wordt bij een strategieherziening onderzocht of aanvullende of andere maatregelen nodig zijn. Kwalitatief goede informatie stelt ons in staat om de instrumenten die we tot onze beschikking hebben, zoals engagement, screenings en impactinvesteringen, effectief in te zetten. Daarom vormt doorontwikkeling op het gebied van data, in het bijzonder het meten van de mate van *alignment* van investeringen met een 1,5 graden pad, een belangrijk onderdeel van de klimaatactieplannen van PMT.

INTEGRAAL RISICOMANAGEMENT

Klimaatrisico's zijn opgenomen in de beleggingsbeginselen van PMT en vanuit deze basis identificeert, beoordeelt en beheerst PMT klimaatgerelateerde risico's door verschillende processen.

²¹ Inmiddels is een nieuwe versie van het **Strategisch Beleggingskader (2023-2025)** vastgesteld.

IDENTIFICATIE EN BEOORDELING KLIMAATGERELATEERDE RISICO'S

Klimarisico's worden geïdentificeerd en beheerst in de investeringsketen. Uitvoeringsorganisatie MN wisselt kennis uit over klimaat in verschillende nationale en internationale samenwerkingsverbanden waaronder de IIGCC, PRI, en de DNB klimarisico-werkgroep. Deze kennis wordt integraal meegenomen in het beleggingsbeleid, inclusief inzicht in klimarisico's.

BEHEERSING VAN KLIMAATGERELATEERDE RISICO'S

Hieronder wordt een korte samenvatting gegeven van de maatregelen die genomen zijn om klimarisico's voor de portefeuille te beperken en klimaatverandering tegen te gaan. Het volledige overzicht is terug te vinden in de [klimaatactieplannen](#).

Managersselectie en -monitoring – PMT screent vermogensbeheerders op ESG-factoren, waarbij de integratie van klimaataspecten in het beleggingsbeleid en de rapportage hierover worden meegenomen.

Impactinvesteringen – PMT heeft impactinvesteringen in de thema's 'Energietransitie' en 'Circulaire Economie'.

ESG-integratie

- Voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles van PMT wordt een nauwkeurige selectie gedaan in welke ondernemingen wel en niet wordt belegd. Via de Bewuste Selectie methodiek worden er randvoorwaarden gesteld aan bedrijven om in de portefeuille opgenomen te worden. MN past deze methodiek sinds 2018 toe op de aandelenportefeuilles. De afgelopen jaren is de toepassing uitgebreid. In 2022 is de Bewuste Selectie methodiek ook toegepast op de bedrijfsobligatieportefeuilles.
- Voor vastgoed investeringen heeft PMT deelname aan de duurzaamheidsbenchmark GRESB verplicht gesteld.

Engagement – PMT voert dialoog met bedrijven in de aandelenportefeuilles die, in absolute zin, veel bijdragen aan de CO₂-voetafdruk van de portefeuille. Dit betreft alle olie- en gasbedrijven in de portefeuille van PMT, een aantal nutsbedrijven met steenkolen in de energiemix, en bedrijven aan de vraagkant van energie. MN voert dit intensieve klimaatengagementprogramma uit namens PMT en doet dat voor een belangrijk deel in samenwerking met Climate Action 100+.

Stemmen – PMT steunt klimaatresoluties op aandeelhoudersvergaderingen als deze voorstellen in overeenstemming zijn met het Parijs Akkoord.

ORGANISATIE VAN HET RISICOMANAGEMENT

Risicobeheersing is een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering van pensioenfondsen en uitvoerders en is gestoeld op het 3-lines model. De primaire verantwoordelijkheid voor de beheersing van risico's ligt bij de verantwoordelijke risiconemers zoals portfoliomanagers (eerste lijn). De sleutelfunctiehouder (tevens lid van de Commissie beleggingen), en de Manager Integraal Risicomanagement en Financiële Risico's vormen de tweede lijn binnen PMT. Binnen MN betreft dit de afdeling Risk Management & Compliance. De tweede lijn stelt mede de kaders en richtlijnen op waarbinnen de risico's beheerst moeten zijn. Controle op naleving van de beheersing en het uitvoeren van onafhankelijke monitoring van de risico's vormt eveneens onderdeel van de taken van de afdeling Risk Management & Compliance. Vanuit de sleutelhouder Interne Audit (PMT), en de afdeling Audit (MN) wordt controle op beide beheersingslijnen gehouden. Zij vormen de derde lijn.

WEERBAARHEID STRATEGIE IN VERSCHILLENDE KLIMAATSCENARIO'S

In 2022 heeft PMT deelgenomen aan het verplichte en het vrijwillige deel van de EIOPA stresstest. Het doel van deze stresstest is om de weerbaarheid tegen klimaatrisico's te onderzoeken. Voor deze stresstest is een NGFS scenario gebruikt waarin maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan vertraagd geïmplementeerd worden, waardoor een economische schok ontstaat en transitierisico's groot zijn. Dit scenario is vertaald naar directe eenmalige aandelen- en renteschokken. Voor de verplichte test zijn deze schokken voor de gehele portefeuille gedefinieerd en doorgerekend. Daarnaast is in het vrijwillige deel voor de utilities sector (nutsbedrijven) een extra doorrekening gedaan op basis van een meer verfijnde methodiek. Dit is gedaan omdat voor bedrijven in deze sector de transitierisico's naar verwachting sterk samenhangen met het type activiteiten waar het bedrijf zich op richt. Een bedrijf dat zich richt op energieopwekking met hernieuwbare energie zal naar verwachting minder transitierisico's lopen dan een bedrijf dat zich richt op energieopwekking met fossiele brandstoffen.

Het verplichte deel van de stresstest laat zien dat de negatieve impact voor PMT kleiner is dan voor de standaard index. Het vrijwillige deel van de stresstest laat daarnaast zien dat wanneer onderscheid gemaakt wordt tussen nutsbedrijven die zich in meer en mindere mate richten op fossiele brandstoffen, de negatieve impact op de beleggingen in onze portefeuille kleiner wordt. Deze uitkomsten sluiten aan bij wat men zou verwachten gegeven de door PMT genomen maatregelen om zich te beschermen tegen klimaatrisico's.

Daarnaast brengt PMT ieder jaar aan de hand van de data van MSCI de mogelijke positieve en negatieve impact op de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles als gevolg van klimaatgerelateerde risico's en kansen in kaart. Hieronder worden de resultaten van deze analyse getoond.

KLIMAATRISICO'S EN -KANSEN OP BASIS VAN MSCI-DATA

Transitierisico's en -kansen

Voor de berekening van transitierisico's wordt gebruik gemaakt van drie scenario's; een scenario waarin de opwarming van de aarde beperkt blijft tot 1,5 graden, een 2 graden en 3 graden scenario. MSCI schat de potentiële kosten in die een bedrijf moet maken om in de toekomst aan klimaatwet- en regelgeving te voldoen op basis van de beleidsplannen van het land waarin het bedrijf productie heeft. Hoe groter het verschil met het huidige scenario-pad, hoe meer beleidsmaatregelen er in theorie nodig zijn om het nieuwe pad te bereiken. Een 1,5 graden pad vraagt daarom om verdergaande beleidsmaatregelen van overheden dan een 3 graden scenario. Op basis van de beleidsmaatregelen rekent MSCI emissieplafonds uit per bedrijf die het gebruikt om de mogelijke impact op de marktwaardering van een bedrijf te berekenen. Een belangrijke aanname van MSCI is dat er sprake is van een ordentelijke en geleidelijke transitie. Op het moment dat de transitie, als gevolg van bijvoorbeeld snelle materialisatie van fysieke risico's of politieke of publieke onrust, gepaard gaat met stress, kunnen de transitiekosten vele malen hoger zijn.

MSCI schat de impact van klimaatgerelateerde kansen op de waardering van bedrijven in verschillende klimaatscenario's. Dit wordt gedaan door een inschatting te maken van de waarde van patenten van bedrijven gerelateerd aan groene technologieën en door een inschatting te maken van de "toekomstige groene omzet" van elk bedrijf uit de ontwikkeling en verkoop van technologieën die een lage CO₂-uitstoot hebben.

Uit de analyse blijkt dat klimaatgerelateerde financiële transitierisico's licht stijgen in scenario's waarin de huidige CO₂-uitstoot in grotere mate beperkt moet worden, het 2 graden en 1,5 graden scenario. Tabel 4 weergeeft de resultaten van de scenario analyse voor transitierisico's per beleggingscategorie. De geschatte risico's en de geschatte kansen kunnen tegen elkaar worden afgewogen om tot de netto impact op de portefeuille te komen. De getallen laten zien wat de impact op de waardering van de beleggingen zou zijn, ervan uitgaande dat deze nu nog niet door de markt wordt ingeprijsd.

SCENARIO 2022		GESCHATTE IMPACT RISICO'S	GESCHATTE IMPACT KANSEN
3°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-1,0%	0,7%
	Aandelen opkomende landen	-2,2%	0,2%
	Bedrijfsobligaties	-0,1%	
2°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-7,4%	4,6%
	Aandelen opkomende landen	-11,2%	2,2%
	Bedrijfsobligaties	-2,3%	
1,5°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-13,9%	7,9%
	Aandelen opkomende landen	-19,4%	4,4%
	Bedrijfsobligaties	-4,3%	

Tabel 4 | Transitierisico's en -kansen per scenario en beleggingscategorie 2022

SCENARIO 2021		GESCHATTE IMPACT RISICO'S	GESCHATTE IMPACT KANSEN
3°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-1,1%	0,5%
	Aandelen opkomende landen	-1,7%	0,2%
	Bedrijfsobligaties		
2°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-6,9%	3,1%
	Aandelen opkomende landen	-10,1%	3,1%
	Bedrijfsobligaties	-0,2%	
1,5°-scenario	Aandelen ontwikkelde landen	-12,6%	5,6%
	Aandelen opkomende landen	-17,1%	3,3%
	Bedrijfsobligaties	-0,6%	

Tabel 5 | Transitierisico's en -kansen per scenario en beleggingscategorie 2021

Transitierisico's aandelen

In vergelijking met vorig jaar zijn er geen grote veranderingen zichtbaar in de klimaatrisico-inschatting. In het 1,5 graden scenario zijn de veranderingen het grootst, met name voor de portefeuille aandelen opkomende landen. Ook in de 2 graden en 3 graden scenario's zijn de risico's licht gestegen. Uit verdere analyse blijkt dat de stijging in de aandelenportefeuilles grotendeels te verklaren zijn door de veranderingen in de methodologie van MSCI. Wanneer het huidige model wordt toegepast op de aandelenportefeuilles van 2021, zijn de risicoschattingen voor alle scenario's hoger dan voor de aandelenportefeuilles van 2022.

Transitierisico's bedrijfsobligaties

Binnen de bedrijfsobligatieportefeuilles zijn de risico's relatief beperkt. Dit komt omdat obligaties een beperkte looptijd hebben en omdat obligatiehouders als eerste recht op terugbetaling hebben als er financiële problemen zijn bij een bedrijf. De impact op obligaties is relatief sterk toegenomen ten opzichte van vorig jaar. Met name in de 1,5 graden en 2 graden scenario's zijn de geschatte risico's sterk gestegen. Voor de bedrijfsobligatie portefeuille kunnen de stijgingen verklaard worden door een toename in beschikbare data waardoor een groter deel van de bedrijfsobligatieportefeuilles binnen de scope van de analyse valt.

Kansen

Klimaatverandering en de benodigde transitie kan ook kansen met zich meebrengen, zoals technologische innovatie, waardoor risico's kunnen worden gemitigeerd. Omdat dit voor bedrijfsobligaties in mindere mate een rol speelt, vanwege het karakter van deze beleggingscategorie, zijn de kansen in dit product niet meegenomen. In vergelijking met het voorgaande jaar zijn de geschatte kansen voor aandelen in de 1,5 graden en 2 graden scenario's relatief veel gestegen, zoals weergegeven in Tabel 4. We merken hierbij op dat klimaatgerelateerde kansen waarschijnlijk ook groot zijn in de beleggingscategorieën waarin we impactinvesteringen doen op het thema energietransitie. Deze investeringen worden echter niet meegenomen in deze analyse.

Sectorale verschillen

De portefeuille-brede effecten laten niet zien dat er significante sectorale verschillen zijn. Vooral de sectoren nutsvoorzieningen, detailhandel in levensmiddelen, materialen en transport kennen hoge transitierisico's binnen de portefeuille van PMT. Ook zijn er significante uitschieters op bedrijfsniveau in zowel positieve als negatieve zin. PMT heeft aandacht voor zowel de risico's die deze sectoren meebrengen als de kansen die in deze sectoren ontstaan.

Fysieke klimaatrisico's

Voor de inschatting van fysieke klimaatrisico's wordt gebruik gemaakt van een model van MSCI waarin de volgende stappen worden doorlopen:

- Per bedrijf wordt een inschatting gemaakt van de waarde van assets en inkomstenstromen op een bepaalde locatie;
- De verwachte verandering in chronische en acute (weers-)omstandigheden op de verschillende locaties wordt ingeschat, waar mogelijk met behulp van wetenschappelijke modellen; waar dat niet mogelijk is wordt een inschatting gemaakt op basis van historische trends. De chronische risico's die worden doorgerekend zijn extreme hitte, extreme kou, zware neerslag, sterke sneeuwval en zware wind. De acute klimaatrisico's die worden doorgerekend zijn tropische cyclonen, overstromingen langs kusten, overstromingen van rivieren, lagere waterstand in rivieren en bosbranden;
- Er wordt een inschatting gemaakt van de extra kosten (of opbrengsten) als gevolg van de veranderende weersomstandigheden per jaar;
- De verwachte extra kosten over de komende 100 jaar worden omgerekend naar een huidige waarde.

Er worden twee varianten doorgerekend van een scenario waarin het huidige beleid wordt voortgezet: een *average* variant waarin wordt uitgegaan van de gemiddelde impactschattingen en een *aggressive* variant waarin wordt uitgegaan van een zeer pessimistische impactschatting. Deze data geeft slechts een eerste inschatting van de fysieke klimaatrisico's. De aannames die gemaakt zijn in de berekeningen gaan gepaard met grote onzekerheden.

Uit de onderstaande tabel blijkt dat de verschillende beleggingen naar schatting fors geraakt kunnen worden door fysieke klimaatrisico's. Uit verdere analyse van de data blijkt dat vooral de verwachte toename in extreme hitte en overstromingen potentieel een significante negatieve invloed op de beleggingen heeft. Voor de beleggingen in de bedrijfsobligatieportefeuille is deze impact relatief beperkt, vanwege de korte looptijd van deze beleggingen.

SCENARIO		GESCHATTE IMPACT RISICO'S
Average	Aandelen ontwikkelde landen	9,5%
	Aandelen opkomende landen	20,7%
	Bedrijfsobligaties	1,3%
Aggressive	Aandelen ontwikkelde landen	16,3%
	Aandelen opkomende landen	31,1%
	Bedrijfsobligaties	3,3%

Tabel 6 | Fysieke risico's

MEETEENHEDEN, DOELSTELLINGEN EN RESULTATEN

PMT heeft verschillende meeteenheden en doelstellingen die relateren aan klimaatrisico's en -kansen.

GEBRUIKTE MEETEENHEDEN

PMT brengt klimaatrisico's en -kansen in de portefeuilles in kaart aan de hand van de onderstaande meeteenheden.

KLIMAATGERELATEERDE RISICO-INDICATOREN

PMT maakt gebruik van de volgende klimaatgerelateerde risico-indicatoren:

- 1 PMT meet de CO₂-voetafdruk voor scope 1 en 2 van zijn aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles en waar mogelijk de uitstoot-intensiteit van bedrijven in carbon intensieve sectoren met behulp van sectorspecifieke maatstaven.
- 2 De klimaatrisico-indicatoren van MSCI ESG Research (*Carbon Emissions, Product Carbon Footprint, Raw Materials and Sourcing, Water Stress, Biodiversity and Land use*).
- 3 De mogelijke negatieve impact op de waardering van de aandelen en obligatieportefeuilles als gevolg van toekomstige wet- en regelgeving (transitierisico's) volgens de methodologie van MSCI.
- 4 De mogelijke negatieve impact op de waardering van de aandelen en obligatieportefeuilles als gevolg van veranderingen in de fysieke leefomgeving (fysieke risico's) volgens de methodologie van MSCI.
- 5 Energie labels en ESG (GRESB)-scores voor vastgoed.
- 6 Klimaatkenmerken van bedrijven, zoals het percentage behaalde omzet uit energieopwekking met kolen.

KLIMAATGERELATEERDE KANS-INDICATOREN

- 7 PMT doet investeringen met impact, en investeert in beleggingen die bijdragen aan de Sustainable Development Goals van de VN. Impactbeleggen richt zich op investeringen die een bijdrage leveren aan het oplossen van sociale en milieuvraagstukken. De hoeveelheid impactinvesteringen wordt uitgedrukt in miljoenen euro's. Tevens wordt de bijdrage aan de energietransitie (hoeveelheid geproduceerde schone energie) in kaart gebracht.
- 8 Klimaat kans-indicatoren volgens de methodologie van MSCI. Dit is de mogelijke positieve impact op de waardering van aandelen en obligatieportefeuilles als gevolg van de toepassing van duurzame technologieën.
- 9 Investerings die raken aan de Sustainable Development Goals worden Sustainable Development Investments (SDIs) genoemd. De hoeveelheid SDI-beleggingen wordt uitgedrukt in miljoenen euro's en als percentage van de totale portefeuille.

DE CARBON FOOTPRINT VAN PMT

Het jaarlijks meten van de CO₂-voetafdruk – de zogenaamde carbon footprint – van de aandelenportefeuille is onderdeel van het klimaatbeleid van PMT. Het maakt tevens deel uit van de afspraken in de Montréal Pledge die PMT tijdens de klimaatop in 2015 ondertekende. Sinds de eerste meting in 2015 is de carbon footprint van PMT ieder jaar met een jaar vertraging gepubliceerd. Dit betekende dat in het jaarverslag van 2021 de carbon footprint van de portefeuille van ultimo 2020 werd gepubliceerd. In het jaarverslag 2022 heeft PMT ervoor gekozen om de carbon footprint niet langer met een vertraging te publiceren. Het gevolg hiervan is dat in het jaarverslag 2022 zowel wordt gerapporteerd over de carbon footprint van de portefeuille van ultimo 2021, alsook van ultimo 2022.

CARBON FOOTPRINT VAN DE AANDELENPORTEFEUILLE

De uitstoot-intensiteit van de gehele aandelenportefeuille van PMT over 2021 is in vergelijking met de meting van 31-12-2020 met 36,4% gedaald. Dit is de grootste daling van de uitstoot sinds de start van de meting in 2015. Waar er in 2020 24,3% minder werd uitgestoten dan de benchmark, is de uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van 2021 32,2% lager dan de benchmark. Ook de meting van 2022 laat een outperformance ten opzichte van de benchmark zien. Daarnaast laat de meting van 2022 zien dat de uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille is gestegen ten opzichte van 2021, met 13,8%.

JAARLIJKSE CO ₂ -VOETAFDruk	ULTIMO	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Assets (miljoen €)		17.951	20.167	21.178	17.185	20.693	22.168	28.170	15.040
Emission Exposure (tCO ₂ e) Scope 1 en 2		3.636.513	3.967.801	3.748.631	3.135.249	3.032.751	2.321.708	1.877.680	1.141.219
Uitstoot (kgCO ₂ e/100 €)		20,3	19,7	17,7	18,2	14,7	10,5	6,7	7,6
Verandering t.o.v. vorige meting		-12,6%	-2,8%	-10,2%	3,1%	-19,7%	-28,5%	-36,4%	13,8%
Verandering t.o.v. meting 2015		-12,5%	-15,0%	-23,6%	-21,2%	-36,7%	-54,8%	-71,2%	-67,2%
Out/Under Performance t.o.v. Benchmark		5,2%	-0,5%	1,7%	7,6%	-4,4%	-24,3%	-32,2%	-4,9%

Tabel 7 | Carbon footprint aandelenportefeuille (o.b.v. marktkapitalisatie)

In eerdere jaarverslagen rapporteerde PMT over de genormaliseerde CO₂-uitstoot van de aandelenportefeuille. Deze berekening werd uitgevoerd om de invloed van de waardeontwikkeling van de aandelen op de carbon footprint van de aandelenportefeuille uit de resultaten te halen. Afgelopen jaar is er een groot bedrag onttrokken uit de aandelenportefeuille. Deze onttrekking maakt dat de gebruikte rekenmethodiek niet langer tot cijfers leidt die een realistisch beeld geven van de uitstoot van de aandelenportefeuille.

Tegelijkertijd is de nadruk van de CO₂-meting komen te liggen op de EVIC-berekening en is deze uitgebreid met de carbon footprint van de bedrijfsobligatie portefeuille. Ook deze ontwikkelingen hebben de toegevoegde waarde van de berekening van de genormaliseerde uitstoot van de aandelenportefeuille verminderd.

Voor de berekening van de carbon footprint van de aandelenportefeuille is afgelopen jaren gebruik gemaakt van een methodiek die de uitstoot van een belegging bepaalt op basis van de waarde van de investering in verhouding tot de totale marktkapitalisatie van een bedrijf. Deze methodiek kan niet toegepast worden op de obligatieportefeuille omdat de marktkapitalisatie geen rekening houdt met de totale schuldenpositie van een bedrijf. Zowel het Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF) als de European Technical Expert Group on Sustainable Finance (EU TEG) schrijven daarom voor om voor de berekening van de carbon footprint van bedrijfsobligatieportefeuilles gebruik te maken van de Enterprise Value Including Cash (EVIC). PMT maakt de berekening op basis van de EVIC voor zowel aandelen- als bedrijfsobligatieportefeuille. Dit maakt het mogelijk om de carbon footprint van de totale portefeuille (aandelen en bedrijfsobligaties) te berekenen. De onderstaande tabel weergeeft de carbon footprint van de aandelenportefeuille op basis van de EVIC.

JAARLIJKSE CO ₂ -VOETAFDruk	ULTIMO	2020	2021	2022
Emission Exposure (tCO ₂ e) scope 1 en 2		1.505.876	1.246.060	717.988
Uitstoot (kgCO ₂ e/€ 100)		6,8	4,4	4,8
Verandering t.o.v. vorige meting		-	-34,9%	7,9%
Out/Under performance t.o.v. benchmark		-14,6%	-24,1%	-5,4%

Tabel 8 | Carbon footprint aandelenportefeuille (o.b.v. EVIC)

De berekening van de carbon footprint van de aandelenportefeuille op basis van de EVIC is lager dan de footprint op basis van marktkapitalisatie. Dit verschil wordt verklaard door het feit dat met deze methodiek de aandelenbelegger zichzelf een kleiner deel van de uitstoot van een bedrijf hoeft toe te eigenen. De uitstoot wordt verdeeld onder de aandeelhouders en schuldhouders.

CARBON FOOTPRINT VAN DE BEDRIJFSOBLIGATIEPORTEFEUILLE

Eind 2021 bedroeg de CO₂-voetafdruk van de bedrijfsobligatieportefeuille 8,7 kg CO₂e/€ 100. Eind 2022 is dit gedaald naar 5,5 kg CO₂e/€ 100; een daling van 36,4%%. In verhouding tot de benchmark stoten de bedrijfsobligatiebeleggingen van PMT in 2022 20,7% minder uit dan de benchmark. Bedrijven waar geen uitstootdata van beschikbaar is dragen niet bij aan de totale uitstoot maar verlagen wel de uitstoot per belegd vermogen.

JAARLIJKSE CO2-VOETAFDruk	ULTIMO	2019	2020	2021	2022
Assets (x € 1 miljoen)		20.267	21.469	20.801	16.983
Emission Exposure (tCO ₂ e) Scope 1 en 2		2.408.566	2.790.866	1.811.407	940,153
Uitstoot (kgCO ₂ e/€ 100)		11,9	13,0	8,7	5,5
Verandering t.o.v. vorige meting		-	+9,4%	-33,0%	-36,4%
Out/Under-Performance t.o.v. Benchmark		-23,1%	-11,9%	-22,2%	-20,7%

Tabel 9 | Carbon footprint bedrijfsobligaties o.b.v. EVIC

KLIMAATDOELSTELLINGEN

De klimaatdoelstellingen worden beschreven in de klimaatactieplannen, en zijn samengevat als volgt:

Over de gehele beleggingsportefeuille:

- 1 Doelstelling voor uiterlijk 2050: een beleggingsportefeuille met een uitstoot van netto nul²²
- 2 Ambitie 2030: € 4 miljard in impactinvesteringen in de energietransitie

Voor beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties:

- Doelstellingen 2030: Een beleggingsportefeuille met bedrijven die voldoen aan onze doelstelling op de CO₂-intensiteit in carbon intensieve sectoren per 2030, zoals hieronder weergegeven:

SECTOR	MEETEENHEID	DOELSTELLING 2030
Olie- & Gasindustrie	Gram CO ₂ e per geproduceerde megajoule energie	40,95
Elektrische nutsbedrijven	Ton CO ₂ e per geproduceerde megawattuur energie	0,14
Luchtvaartmaatschappijen	Gram CO ₂ per RTK (Revenue tonne kilometres)	616
Aluminiumproducenten	Ton CO ₂ e per geproduceerde ton aluminium	3,07
Autofabrikanten	Gemiddelde uitstoot van nieuw geproduceerde auto's in gram CO ₂ per kilometer	41,00
Cementproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton cementproduct	0,42
Staalproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton staal	1,13

Tabel 10 | Sectorreductiedoelstellingen PMT

²² Zoals vastgelegd met ondertekening Paris Aligned Investment Initiative Net Zero Asset Owner Commitment.

- Ambitie 2030: een beleggingsportefeuille met bedrijven die op koers zijn om de doelstellingen van het Parijs Akkoord te behalen

Voor vastgoed:

- Doelstelling 2030: uitstoot per m² met 40% omlaag t.o.v. 2020 CRREM-paden
- Ambitie om beleggingen in lijn te brengen met 1,5 graden CRREM-paden

Voor infrastructuur:

- Ambitie per 2025 om binnen de portefeuille infrastructuur aandelen en infrastructuurleningen circa € 1,75 miljard aan impactinvesteringen in energietransitie te realiseren.

De voortgang op deze doelstellingen wordt beschreven in hoofdstuk 4.

C | TOELICHTING CARBON FOOTPRINT METING

Sinds de eerste meting in 2015 is de carbon footprint van PMT ieder jaar met een jaar vertraging gepubliceerd. Dit betekende dat in het jaarverslag van 2021 de carbon footprint van de portefeuille van ultimo 2020 werd gepubliceerd. In het jaarverslag 2022 heeft PMT ervoor gekozen om de carbon footprint niet langer met een vertraging te publiceren. Het gevolg hiervan is dat PMT in het jaarverslag van 2022 zowel rapporteert over de carbon footprint van de portefeuille van ultimo 2021 en van ultimo 2022.

RELEVANTE BELEGGINGEN

De omvang van alle relevante portefeuilles was per 31-12-2021 € 65,9 miljard en 62% van de waarde van de totale beleggingsportefeuille (€ 106,8 miljard). De omvang van de aandelenportefeuille was € 28,4 miljard en 43% van de waarde van de relevante beleggingen²³. Tabel 11 geeft weer voor welk deel van de beleggingen PMT de CO₂-uitstoot rapporteert per eind 2021.

BELEGGINGSCATEGORIE	OMVANG BELEGGINGEN PER EIND 2021 (X € 1 MILJOEN)	OMVANG VAN DE BELEGGINGEN WAARVOOR DE CARBON FOOTPRINT WORDT GEMETEN (X € 1 MILJOEN)
Aandelen	28.379	28.170
Bedrijfsobligaties	21.015	20.801
Vastgoed	8.317	0
Infrastructuur	327	0
Private equity	7.888	0
TOTALE OMVANG BELEGGINGEN	65.925	48.972

Tabel 11 | Omvang relevante beleggingen meting 2021

De volgende tabel geeft weer voor welk deel van de beleggingen PMT de CO₂-uitstoot rapporteert per eind 2022.²⁴ Bij deze meting is de omvang van alle relevante portefeuilles per 31-12-2022 € 47,5 miljard en 62% van de waarde van de totale beleggingsportefeuille (€ 77,1 miljard). De omvang van de aandelenportefeuilles was ca. € 15,0 miljard en 32% van de waarde van de relevante beleggingen.

BELEGGINGSCATEGORIE	OMVANG BELEGGINGEN PER EIND 2022 (X € 1 MILJOEN)	OMVANG VAN DE BELEGGINGEN WAARVOOR DE CARBON FOOTPRINT WORDT GEMETEN (X € 1 MILJOEN)
Aandelen	15.077	15.040
Bedrijfsobligaties	17.102	16.983
Vastgoed	6.845	0
Infrastructuur	350	0
Private equity	8.163	0
TOTALE OMVANG RELEVANTE BELEGGINGEN	47.536	32.022

Tabel 12 | Omvang relevante beleggingen meting 2022

²³ NGFS: Network of Central Banks and Supervisors for Greening the Financial System.

²⁴ Dataprovider MSCI past de methodologie aan om de nauwkeurigheid van de data te verbeteren. Een precieze uiteenzetting hiervan is opgenomen in de methodologie van dit hoofdstuk.

SCOPE

PMT hanteert twee metingen voor de CO₂-voetafdruk van de portefeuille. We hebben voor de aandelenportefeuilles reductiedoelstellingen voor het jaar 2030 geformuleerd voor zeven CO₂-intensieve sectoren. Voor het meten van de voortgang op de reductiedoelstellingen, maken we gebruik van data van het *Transition Pathway Initiative* (TPI). Naast de meting van de sectorreductiedoelstellingen van de meest uitstoot-intensieve sectoren, voeren we sinds 2015 een algemene meting uit van de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille en sinds 2021 de voetafdruk van de bedrijfsobligatieportefeuille²⁵. Voor de berekening van de voetafdruk van de portefeuille maken we gebruik van scope 1 en scope 2 data. We nemen in deze meting nog geen scope 3 data mee, omdat deze data voor de meeste sectoren nog niet op een betrouwbare en consistente manier gemeten kan worden. Dit neemt echter niet weg dat de scope 3 uitstoot voor bepaalde industrieën en bedrijven wel een belangrijke factor is wanneer we beoordelen of een bedrijf volgens het Parijs Akkoord handelt. Daarom nemen we scope 3 mee in de meting van de sectorreductiedoelstellingen waar relevant en mogelijk; op dit moment geldt dat voor autofabrikanten en olie- en gasbedrijven.

UITSTOOT PER SECTOR

Voor de berekening van de huidige uitstoot-intensiteit van de verschillende sectoren in de portefeuille van PMT berekenen we de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit (naar vermogen) van de bedrijven in de portefeuille. De uitstoot-intensiteit van de portefeuille kan op vier manieren wijzigigen:

- Wijziging van het gewicht van bedrijven in de portefeuille
- Uitsluiting of toevoeging van bedrijven aan de portefeuille
- Verlaging of verhoging van de daadwerkelijke uitstoot van de bedrijven in de portefeuille
- Toevoeging van bedrijven aan de dataset van TPI die ook onderdeel zijn van de PMT portefeuille

Anders dan bij de berekening van de carbon footprint hebben koerswijzigingen van aandelen en obligaties relatief weinig invloed op de berekende sectorspecifieke uitstoot-intensiteit.

INDICATOR EN MEETMETHODE

De statistiek die we gebruiken om de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille uit te drukken is de uitstoot-intensiteit, uitgedrukt als *Emission Exposure per € 100 invested*. Deze statistiek laat zien hoeveel kilogram CO₂eq een investeerder met elke geïnvesteerde € 100 financiert. Het gaat daarbij niet alleen om de CO₂-uitstoot, maar ook om de broeikasgassen methaan, stikstofdioxide, fluorkoolwaterstoffen, perfluorkoolwaterstoffen en zwavelhexafluoride.

TOEWIJZEN UITSTOOT

In lijn met het *ownership principle* van het Greenhouse Gas Protocol wordt een investeerder 'eigenaar' van (een deel van) de uitstoot van een bedrijf wanneer hij/zij eigenaar wordt van aandelen van het bedrijf. De hoeveelheid uitstoot die wordt toegewezen aan de aandeelhouder is naar rato het aantal aandelen in bezit. Wanneer een investeerder 0,1% van een bedrijf bezit wordt 0,1% van de totale uitstoot van het bedrijf aan de investeerder toegewezen. Op portefeuilleniveau wordt de uitstoot geaggregeerd op basis van toegewezen uitstoot.

²⁵ Voor de waarde van de relevante portefeuilles is het cijfer van ultimo 2021 genomen, omdat dit ook de waarde is die wordt gebruikt bij de berekening van de CO₂-voetprint. De waarden sluiten niet helemaal aan. Dit heeft te maken met verschil in timing van de vaststelling van de meting van de CO₂-voetprint en de definitieve waardering van de portefeuilles ultimo 2021.

Een gangbare term voor de toegewezen uitstoot is *Emission Exposure*. De Emission Exposure wordt berekend door de totale uitstoot van een bedrijf te vermenigvuldigen met het percentage dat de investeerder van het bedrijf bezit. De afgelopen jaren is er voor deze berekening gebruik gemaakt van de totale marktkapitalisatie van de geanalyseerde bedrijven. Dit levert de volgende formule op:

$$\text{Emission Exposure} = \frac{\text{Investment into Company}}{\text{Market Cap of Company}} \times \text{Total Emissions of Company}$$

Het gebruik van marktkapitalisatie leent zich echter niet voor de berekening van de CO₂-voetafdruk van een obligatieportefeuille. De marktkapitalisatie van een bedrijf vertegenwoordigt de totale waarde van de uitstaande aandelen en houdt geen rekening met de totaal uitstaande schuld. De totale schuld staat in een andere verhouding met de marktkapitalisatie dan de uitstaande aandelen. Dit zorgt ervoor dat een investeerder zichzelf een te groot aandeel van de totale uitstoot van een bedrijf 'toe-eigent' wanneer de obligatieposities afgezet worden tegen de marktkapitalisatie.

We gebruiken de carbon footprint meting op basis van enterprise value including cash (EVIC) voor de bedrijfsobligatieportefeuille om dit probleem op te lossen. Zowel de Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF) als de European Technical Expert Group on Sustainable Finance (EU TEG) adviseren het gebruik van deze methodiek. De methodiek schrijft voor dat de waarde van een obligatieposities afgezet wordt tegen de totale enterprise value van het uitgevende bedrijf.

De EVIC wordt als volgt gedefinieerd:

$$\begin{aligned} \text{Evic} &= \text{Market Cap} \\ &+ \text{Market value of preferred shares outstanding} \\ &+ \text{Book value of debt} \\ &+ \text{Book value of Minority interest} \end{aligned}$$

De EVIC wordt normaliter binnen de accountancy gebruikt om een bedrijf te beoordelen in het geval er een fusie of overname plaatsvindt. Het geeft een goed beeld van de totale waarde van een bedrijf door de marktwaarde te combineren met lange- en korte-termijn schulden en cash posities.

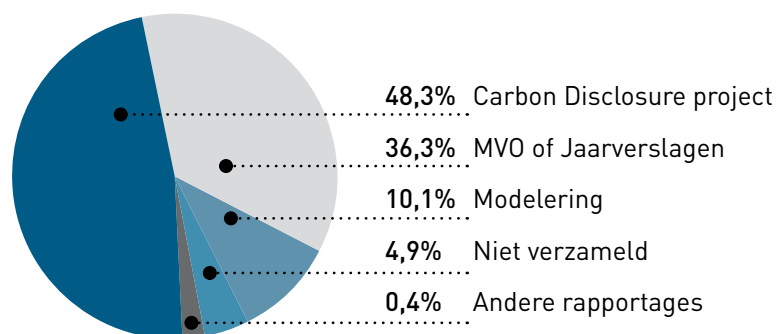
DATABRONNEN

We maken gebruik van de uitstootgegevens van ISS. Deze dataleverancier verkrijgt gegevens op zijn beurt uit vier verschillende bronnen:

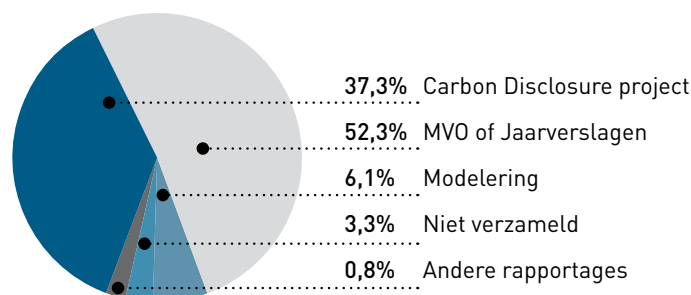
- **MVO- of Jaarverslagen:** veel bedrijven meten zelf hun uitstoot van broeikasgassen en publiceren deze gegevens over het voorgaande jaar in hun jaarverslag of MVO-verslagen.
- **Carbon Disclosure Project:** een deel van de bedrijven publiceert hun uitstoot via het Carbon Disclosure Project (CDP), een non-profit organisatie die bedrijven hierbij ondersteunt.
- **Andere rapportages, bijv. die van ngo's:** bedrijven die zelf geen uitstoot gegevens publiceren worden soms door externe partijen onderzocht die de gegevens vervolgens publiceren.
- **Modelering:** samen met het Zwitserse Federale Instituut voor Technologie (ETH) in Zurich heeft ISS een model ontwikkeld waarmee de uitstoot van bedrijven waarvan gepubliceerde gegevens ontbreken of onbetrouwbaar zijn geschat kunnen worden. In het model worden niet-rapporterende bedrijven vergeleken met gelijksoortige bedrijven die wel gegevens rapporteren.

Door gebruik te maken van een gepatenteerd branche classificatiesysteem op basis van hun CO₂-uitstootprofiel komt ISS tot een schatting. Naast de toepassing van dit classificatiesysteem voor de bedrijfstakken schat ISS de CO₂-voetafdruk van niet-rapporterende bedrijven met behulp van specifieke modellen voor 400 subsectoren. Elke subsector wordt statistisch geanalyseerd om significante broeikasgasemissievoorspellers te identificeren. Dergelijke voorspellers van broeikasgasemissies zijn onder meer omzet, aantal werknemers en kosten van verkochte goederen. In het geval op een later moment wel informatie bekend wordt over daadwerkelijke uitstoot voor een onderneming wordt getest of de eerdere schattingen klopten. Op die manier wordt het instrument van modelering steeds robuuster.

Figuur 18 en 19 geven de databronnen weer voor de CO₂-voetafdruk meting in 2021 en 2022, uitgedrukt als percentage van het belegd vermogen. Figuur 19 laat zien dat het percentage data dat door bedrijven wordt gepubliceerd is toegenomen tussen 2021 en 2022.

Figuur 18 | Databronnen 2021

Figuur 19 | Databronnen 2022

DATAKWALITEIT

De dataleverancier beoordeelt de CO₂-data die wordt verzameld en gemodelleerd. Een numerieke waarde tussen de 0 en 100 geeft aan hoe betrouwbaar de dataleverancier de cijfers acht. Bij de beoordeling van gerapporteerde data kijken we onder meer of de data extern geverifieerd is, in hoeverre de data afwijkt van andere bronnen en hoe consistent de rapportage de afgelopen jaren is geweest. Bij de beoordeling van gemodelleerde data is de nauwkeurigheid van de gebruikte input-data van belang.

Om iets te zeggen over de datakwaliteit van de data die gebruikt is voor de portefeuille van PMT, berekenen we de gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore. Deze score geeft een indicatie van de kwaliteit van de gebruikte CO₂-data.

CO ₂ -DATA AANDELEN- EN BEDRIJFSOBLIGATIEPORTEFEUILLE PMT			
METING	ULTIMO	2021	2022
Gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore gerapporteerde data (0-100)		83	81
Gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore gemodelleerde data (0-100)		88	84

Tabel 13 | Betrouwbaarheidsscore CO₂-data 2021 en 2022

De betrouwbaarheidsscore van ISS verhoudt zich tot de PCAF Data Quality Score volgens de onderstaande wijze.

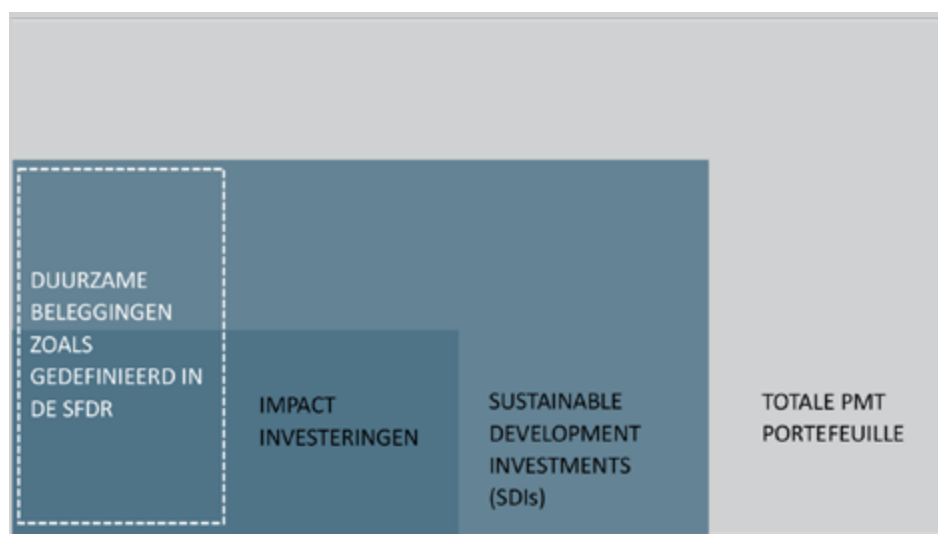
ISS EMISSIONS SOURCE	ISS TRUST METRIC	PCAF DATA QUALITY SCORE	PCAF OPTION
Sustainability or Annual Reports; CDP; Other Reported	> 0.75	1	1a
Sustainability or Annual Reports; CDP; Other Reported	<= 0.75	2	1b
Modelled Emissions	N/A	4	3a

Tabel 14 | ISS Trust Metric vs PCAF Data Quality Score

D | DUURZAAM BELEGGEN

PMT houdt zo goed mogelijk rekening met ESG-factoren bij zijn beleggingskeuzes. Er zijn verschillende classificaties om het ‘duurzaamheidsgehalte’ van een belegging te meten. Deze passen we deels vrijwillig toe en deels omdat de wet het voorschrijft. Hieronder volgt meer informatie over de verschillende rekenmethodes achter deze duurzaamheidsclassificaties:

- SDI-meting;
- Duurzame beleggingen zoals gedefinieerd in de SFDR; en
- Impactbeleggingen.

Figuur 20 | Duurzaam beleggen PMT (Het figuur is geen weergave op schaal en dient enkel ter illustratie.)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT INVESTMENTS (SDIs)

Sustainable Development Investments (SDIs) zijn investeringen die raken aan oplossingen voor de VN Sustainable Development Goals (SDGs). PMT gebruikt twee SDI-toetsingsmethoden: (1) toetsing door middel van dataprovider MSCI en (2) toetsing volgens een eigen ontworpen methodologie. Toetsing door middel van de externe dataprovider, vindt plaats aan de hand van SDI-data die we inkopen bij dataprovider MSCI. Die gebruiken we voor de SDI-classificatie van de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. De toetsing van de overige beleggingscategorieën doen we aan de hand van de door PMT en MN ontworpen SDI-taxonomie – een vertaling van de 17 SDGs en de subdoelen naar concrete, investeerbare SDI-productgroepen.

De uiteindelijke SDI-blootstelling berekenen we door het SDI-percentage te vermenigvuldigen met de geïnvesteerde marktwaarde. Het SDI-percentage voor beursgenoteerde ondernemingen bepalen we door te kijken naar het deel van de omzet dat een bedrijf draait door het aanbieden van producten en/of diensten die zijn gelinkt aan de SDGs.

DUURZAME BELEGGINGEN VOLGENS DE SFDR

De definitie van een duurzame belegging onder SFDR is:

- Belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het bereiken van een milieudoelstelling of sociale doelstelling.
- En geen “ernstige afbreuk” doet aan andere ecologische noch sociale doelstellingen.
- Hoe worden de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren meegenomen?
- Voldoen aan minimumnormen inzake mensen- en arbeidsrechten (OESO-richtlijnen en VN-beginselen).

Om dit percentage duurzame beleggingen te berekenen over de portefeuille van PMT gebruiken we de SDI-meting als basis. Het SDI-percentages geeft invulling aan het eerste deel van de definitie: het meet de bijdrage aan ecologische en sociale doelstellingen. Voor de ‘geen ernstige afbreuk toets’ passen we een aanvullende screening toe die gelinkt is aan de Principal Adverse Impact (PAI) indicatoren en naleving van de OESO-richtlijnen. Zodoende wordt een kleiner deel van de portefeuille geïdentificeerd als duurzame beleggingen volgens de SFDR (in vergelijking met de SDI-meting).

De ‘geen ernstige afbreuk toets’ verschilt per beleggingscategorie en is afhankelijk van de relevante PAI-indicatoren en beschikbare data:

- Beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties:
  - Belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren: hieraan geven we invulling door de screenings die in de portefeuille plaatsvinden: alleen ondernemingen met een minimale MSCI ESG-score komen in aanmerking voor opname in de portefeuille. De 14 verplichte PAI-indicatoren nemen we (direct of indirect) onderliggend mee in deze MSCI ESG-score.
  - Voldoen aan minimumnormen inzake mensen- en arbeidsrechten: we doen een screening op mensenrechten controverses aan de hand van verschillende MSCI-datapunten (UNGC_COMPLIANCE en HR_COMPLIANCE).
- Staatsobligaties:
  - Belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren: de twee verplichte indicatoren voor staatsobligaties, namelijk de broeikasgasemissies van landen waarin is belegd en het aantal landen waarin is belegd, waar schending van sociale rechten plaatsvindt, nemen we onderliggend mee in de ecologische en sociale indices die worden gebruikt voor het landenraamwerk (namelijk de ND-GAIN index, Democracy Index, Corruption Perception index, en de HDI index). Overheden die laag scoren op deze indices zijn uitgesloten van de beleggingen.
  - Voldoen aan minimumnormen inzake mensen- en arbeidsrechten: ook dit nemen we onderliggend mee in de Democracy Index indicator.
- Vastgoed:
  - Belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren: een van de verplichte indicatoren voor vastgoed gaat over vastgoedactiva die een rol spelen bij het winnen, opslaan, vervoeren of produceren van fossiele brandstoffen. In dit type vastgoed belegt PMT niet. De andere verplichte indicator voor vastgoed gaat over de blootstelling aan energie-inefficiënt vastgoed. Vastgoed met een energieprestatiecertificaat (EPC) label van D of lager worden niet aangemerkt als duurzame belegging²⁶. Als er geen EPC-data beschikbaar is dan doen we de screening aan de hand van GRESB. Vastgoedportefeuilles met twee sterren of lager worden niet aangemerkt als duurzame belegging.

²⁶ EPC-labels zijn vaak alleen op modelportefeuille niveau beschikbaar en niet op objectniveau. Daarom komen alleen modelportefeuilles waarvan >60% van de objecten label C of hoger hebben door de do-no-significant harm screening heen.

- Voldoen aan minimumnormen inzake mensen- en arbeidsrechten: er vindt een strenge ESG-toets plaats bij de selectie van vermogensbeheerders voor de beleggingen in vastgoed. Onderdeel van deze toets is dat we van de vermogensbeheerder vragen om de OESO-richtlijnen te volgen.
- Private Equity:
  - Vanwege gebrek aan beschikbare data is de ‘geen ernstige afbreuk toets’ gekoppeld aan de strikte ESG-toets die plaatsvindt op de geselecteerde vermogensbeheerders. Onderdeel van deze toets is dat we van de vermogensbeheerder vragen om de OESO-richtlijnen te volgen.
- Infrastructuur en Hypotheken:
  - Belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren: SFDR heeft geen ongunstige effecten voor deze beleggingscategorieën gedefinieerd.
  - Voldoen aan minimumnormen inzake mensen- en arbeidsrechten: ook voor deze beleggingscategorieën vindt er een strikte ESG-toets plaats op de geselecteerde vermogensbeheerders. Onderdeel van deze toets is dat we van de vermogensbeheerder vragen om de OESO-richtlijnen te volgen.

Vaststelling commitment naar duurzame beleggingen

PMT streeft ernaar minimaal 10% van de totale beleggingen te investeren in duurzame beleggingen. We zijn daarmee één van de weinige Nederlandse pensioenfondsen met een commitment dit jaar. Voor de vaststelling van dit percentage keken we naar de SDI-metingen van de afgelopen jaren, waarbij we rekening hielden met een marge om ervoor te zorgen dat het commitment haalbaar is. We kunnen op een later moment nog beslissen om het percentage te verhogen. Daarnaast is er nog veel onduidelijkheid over het begrip ‘duurzame beleggingen’. Wanneer er vanuit de Europese Commissie meer ondersteuning komt op dit onderwerp kan dit resulteren in aanpassing van de methodiek. Ook dit kan resulteren in een aanpassing van het commitment.

Link met impactinvesteringen

Impactinvesteringen zijn investeringen met de intentie om een positieve impact te maken. Vanuit deze definitie vallen impactinvesteringen ook onder de SDIs, maar niet altijd onder de duurzame beleggingen zoals gedefinieerd onder SFDR. Voor de duurzame beleggingen onder SFDR doen we namelijk nog een aanvullende ‘geen ernstige afbreuk toets’ voor de beleggingen waarvoor data beschikbaar is. Figuur 20 geeft de relaties tussen de verschillende metingen weer.

IMPACTINVESTERINGEN

PMT definieert positieve impact investeringen als volgt:

Impactinvesteringen zijn investeringen waarbij de intentie om positieve, meetbare impact op het gebied van milieu- en sociale factoren te bewerkstelligen, samengaat met een financieel rendement. Het betreft zowel oplossingen voor als het voorkomen van maatschappelijke problemen.

Potentiële positieve impact investeringen moeten voldoen aan alle elementen uit de definitie:

- **Intentie:** De intentie om positieve impact te realiseren moet vóór het doen van de investering bestaan.
- **Meetbaarheid impact:** PMT wil uitdragen dat het zich inzet voor het bereiken van positieve impact binnen de gekozen thema's. Daarbij past dat meetbaar is hoeveel impact is bereikt.
- **Financieel rendement:** De beoogde impact moet nadrukkelijk samengaan met het financiële rendement, passend bij de betreffende beleggingscategorie waarin de impactinvestering gedaan wordt. Toekomstig rendement is onzeker. Daarom zal moeten worden uitgegaan van (realistische) rendementsverwachtingen.
- **Zowel oplossingen voor als het voorkomen van maatschappelijke problemen:** Met een impactinvestering draagt PMT bij aan het oplossen of voorkomen van maatschappelijke problemen. Voor impactinvesteringen worden maatschappelijke problemen gedefinieerd met behulp van de door de VN geformuleerde SDGs en de bijbehorende subdoelen en Key Performance Indicators (KPIs). De SDGs hebben betrekking op mondiale problemen, dat betekent zowel in ontwikkelde als opkomende markten.

IMPACTINVESTERINGEN 2022

GEZONDHEIDSZORG

NET ASSET VALUE 2022	TOENAME NET ASSET VALUE IN T.O.V. 2021	IMPACT OVER 2022
€ 11 miljoen	€ 11 miljoen	4 bedrijfsparticipaties in ondernemingen die bijdragen aan de toegang tot de zorg en/of de ontwikkeling van medische technologieën of medicijnen

Binnen het thema Gezondheidszorg wil PMT op twee vlakken investeren in impact. Binnen het onderwerp toegang tot gezondheidszorg wil PMT bijdragen aan het verminderen van het tekort aan passende woningen in de zorg (zorgvastgoed) en bijdragen aan het vergroten van toegang tot gezondheidszorg. Om bij te dragen aan zorgvastgoed investeert PMT in woningen die levensloopbestendig zijn. Denk hierbij aan toegankelijkheid, veiligheid, gebruiksgemak en mogelijkheid voor zorgverlening binnen de woning.

Daarnaast draagt PMT via impactbeleggingen bij aan de ontwikkeling van medische technologieën voor bijvoorbeeld medicijnen en behandelingen. Ook dit thema is in 2022 verder uitgewerkt.

Dit jaar rapporteert PMT voor het eerst op hoofdlijnen over de behaalde impact op het thema 'Gezondheidszorg'. PMT heeft verschillende indicatoren ontwikkeld om de impact te meten, en is voornemens om hier in de toekomst gedetailleerder over te rapporteren.

BETAALBARE HUISVESTING

NET ASSET VALUE 2022	TOENAME NET ASSET VALUE IN T.O.V. 2021	IMPACT OVER 2022
€ 1106 miljoen	€ 36 miljoen	<p>Ca. 4.100 huishoudens voorzien van betaalbare huurwoningen</p> <p>86,7% van het totaal aantal Nederlandse woning-eenheden in de portefeuille zijn betaalbare huurwoningen</p>

Het thema Betaalbare Huisvesting verwijst naar de financiering van woonruimte voor mensen met lagere inkomens²⁷. De investeringen binnen dit thema waren voorheen vooral gericht op de krapte op de Nederlandse woningmarkt. Helaas zijn er ook buiten Nederland grote tekorten aan betaalbare woningen. In Europa was eind 2020 een tekort van circa 1,4 miljoen woningen.²⁸ Deze tekorten manifesteren zich met name in Spanje, Nederland, Duitsland, Zweden, Polen en het VK. Door verdere bevolkingsgroei richting 2030 stijgt het aantal huishoudens in Europa naar verwachting met ca. 4,5 miljoen. Het huidige tekort gecombineerd met de verwachte toename van huishoudens leidt tot een bouwopgave van ca. 6 miljoen woningen in Europa naar 2030. Naar aanleiding hiervan hebben we in 2022 dit thema uitgebreid naar zowel Europa als de Verenigde Staten.

INNOVATIE IN EUROPA

NET ASSET VALUE 2022	TOENAME NET ASSET VALUE IN T.O.V. 2021	IMPACT OVER 2022
€ 134 miljoen	€ 5 miljoen	<p>36 verstrekte leningen aan NL-ondernemingen die via conventionele routes geen toegang tot benodigd kapitaal hebben</p> <p>16 bedrijfsparticipaties in innovatieve start-ups en scale-ups in Europa die ondersteund worden met langjarig institutioneel groeikapitaal</p>

Met het impactthema innovatie in Europa wil PMT high-tech innovatie in Europa (en in Nederland) stimuleren en de toegang tot *patient capital* vergroten ter financiering van grotere innovatiekracht binnen de EU. Onder hightech vallen verschillende industrieën zoals bijvoorbeeld lucht- en ruimtevaart en computer- en softwareproducten.

²⁷ PMT volgt hiervoor de marktstandaard voor betaalbare huisvesting, ontworpen door de European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles (INREV).

²⁸ OECD Questionnaire on Affordable and Social Housing, 2021

ENERGIETRANSITIE

NET ASSET VALUE 2022	TOENAME NET ASSET VALUE IN T.O.V. 2021	IMPACT OVER 2022
€ 346 miljoen	€ -11 miljoen	<p>Ca. 777.000 MWh geproduceerde schone energie</p> <p>Ca. 230.000 tCO₂ vermeden uitstoot</p> <p>Dit is vergelijkbaar met het jaarlijkse energieverbruik van ca. 311.000 NL huishoudens en de jaarlijkse CO₂ uitstoot van ca. 12.000 NL huishoudens.</p>

PMT wil bijdragen aan de energietransitie door zowel investeringen te doen aan de aanbodkant (het opwekken van energie) als aan de vraagkant (efficiënter verbruik van energie). Tegelijkertijd is het mogelijk om te faciliteren dat in de toekomst vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten door te investeren in energieopslag en infrastructuur voor terug levering.

In 2022 hebben we het impactbeleid voor het thema energietransitie uitgebreid met houtbouw en *bio-based* bouwen voor CO₂-opslag (zie ook impactthema Circulaire Economie). Daarnaast hebben we in 2022 € 600 miljoen gecommitteerd aan beleggingen in hernieuwbare energie via het Nuveen European Core Renewable Infrastructure (NECRI) fonds. Dit betreft onder meer projecten in Nederland, België en Duitsland. De investeringsopdracht is in samenwerking met Glennmont op maat gemaakt voor PMT en sluit daardoor volledig aan bij onze strategie.

CIRCULAIRE ECONOMIE

NET ASSET VALUE 2022	TOENAME NET ASSET VALUE IN T.O.V. 2021	IMPACT OVER 2022
€ 113 miljoen	€ 48 miljoen	<p>Ca. 42.000 ton gerecycled afval. Te vergelijken met de jaarlijkse afvalproductie van ca. 39.000 NL huishoudens.</p> <p>Ca. 1.162.000 tCO₂ vermeden uitstoot bij klanten van de bedrijven in de portefeuille. Te vergelijken met de jaarlijkse directe CO₂-uitstoot van ca. 61.000 NL huishoudens.</p>

PMT wil door middel van investeringen binnen het thema circulaire economie een bijdrage leveren aan het terugbrengen van de hoeveelheid afval die wereldwijd wordt geproduceerd. Ook willen we bijdragen aan een efficiëntere industriële productie gericht op het verlagen van de CO₂-uitstoot. Sinds 2020 investeren we in projecten die bijdragen aan een circulaire economie via ARA Fund 1 en ARA Fund 2. Deze fondsen investeren met name in kleine ondernemingen die bijdragen aan de circulaire economie in Amerika en Europa en in infrastructuur die de verwerking en hergebruik van afval mogelijk maakt.

In 2022 hebben we dit impactthema verder uitgebreid met *bio-based* bouwen. De hoeveelheid gebruikt hout in een bouwproject kunnen we afzetten tegen de hoeveelheid beton en staal die bij reguliere bouw gebruikt zou worden. Op deze manier kunnen we ook het verschil in CO₂-uitstoot (of opslag) bij houtbouw versus reguliere bouw inzichtelijk maken. Daarnaast heeft het gebruik van hout als bouw materiaal als eigenschap dat het CO₂ opslaat in plaats van uitstoot (zoals gebeurt bij de productie van beton en staal). Als gevolg hiervan kunnen we zeggen dat er bij houtbouw in meetbare mate sprake is van een negatieve CO₂-voetprint en ‘vermeden CO₂-uitstoot’ versus ‘traditionele bouwtechnieken’ (zie ook impactthema Energietransitie).

E | BEGRIPPENLIJST

Aandelenindex

Een aandelenindex is een gewogen gemiddelde van een aantal belangrijke aandelen. Vaak zijn dit de grootste aandelen van een beurs, zoals de AEX in Nederland. Ook is het mogelijk dat er een ‘mandje’ van aandelen uit een bepaalde sector wordt gemaakt. De gezamenlijke prestatie van deze aandelen geeft een goede indicatie van trends in de markt waartoe de aandelen behoren. Ook is het een goede maatstaf om het succes van aandelenportefeuilles te meten. PMT heeft per eind 2018 voor aandelen ontwikkelde landen een eigen index samengesteld. Deze index heet de PMT Strategische Aandelenportefeuille.

Circulaire economie

Een economisch systeem waarbij herbruikbaarheid van producten en grondstoffen voorop staat en waarbij er zo min mogelijk afval wordt geproduceerd. Dat is anders dan nu vaak gebeurt, waarbij grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.

CO₂-uitstoot

De uitstoot van het broeikasgas koolstofdioxide (CO₂). Als gevolg van menselijke activiteiten is de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer extreem sterk toegenomen. Door die toename verandert het klimaat van de aarde.

CO₂-voetafdruk

Een milieumaat die aangeeft hoe hoog de CO₂-uitstoot van de (aandelen)portefeuille van PMT is. Voor de meting maakt PMT gebruik van een door PCAF voorgeschreven methodiek.

Dialogo beleid (engagementbeleid)

In de vorm van actief dialoog bespreken pensioenfondsen en andere beleggers over belangrijke thema's, belangen en standpunten met bedrijven waarin wordt belegd. Aan de hand van een dialoog worden bedrijven gestimuleerd om zich te verbeteren. In het dialoogbeleid wordt bepaald over welke thema's wordt gesproken en wat de doelstellingen zijn van de dialogen. Tegelijkertijd wordt er vastgelegd hoe de dialogen worden uitgevoerd.

Energietransitie / inclusieve energietransitie / klimaattransitie

Dit is een beleidsdoel van de internationale gemeenschap, vastgelegd in het Parijs Akkoord (2015) om geleidelijk van fossiele brandstoffen over te stappen naar duurzame of hernieuwbare energiebronnen zoals zonne- en windenergie. PMT is voorstander van een zogenaamde ‘inclusieve’ transitie. Dat wil zeggen dat bedrijven ook hun medewerkers moeten betrekken bij deze overgang, bijvoorbeeld door omscholing: een transitie inclusief medewerkers.

ESG

Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur.

EVIC

Enterprise value including cash. EVIC wordt gebruikt als noemer om koolstofintensiteit mee te berekenen bij bedrijfsobligaties. Het is gedefinieerd als de som van de marktkapitalisatie van gewone en voorkeursaandelen per eind van de fiscale periode, de boekwaarde van de totale schuld en minderheidsbelangen. Posities van contanten worden hierbij niet afgetrokken om een negatieve ondernemingswaarde te voorkomen.

(Corporate) governance

Bij governance gaat het om hoe een onderneming wordt bestuurd. Belangrijk is hoe een onderneming efficiënt en verantwoord wordt geleid waarbij het vooral ook gaat om de relatie met de belangrijkste belanghebbenden

1,5-graden pad

De *International Energy Agency (IEA)* heeft berekend wat er nodig is om de uitstoot per 2050 naar netto nul te brengen; dit noemen we het 1,5-graden pad.

Parijs Akkoord (2015)

Internationaal verdrag dat tijdens de internationale klimaatconferentie is gesloten waarin afspraken worden gemaakt over de uitstoot van broeikasgassen (CO₂) zodat de klimaatopwarming beperkt blijft tot 1,5 tot 2 graden Celsius.

Leefbaar loon / leefbaar inkomen

Het minimuminkomen dat een werknemer nodig heeft om aan zijn of haar basisbehoeften te kunnen voldoen én aan de basisbehoeften van zijn of haar gezin, inclusief een bepaald besteedbaar inkomen. Dit loon moet een werknemer verdienen tijdens wettelijke werktijdenlimieten (zonder overwerk).

Net zero

Met 'net zero' wordt 'netto nul uitstoot' bedoeld, zoals omschreven in het *Paris Aligned Investment Initiative Net Zero Asset Owner Commitment*.

OESO-richtlijnen/ OECD-guidelines

De OESO-richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling waar ontwikkelde en opkomende economieën lid van zijn, maken duidelijk wat er van bedrijven verwacht wordt bij het internationaal zakendoen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Ze bieden mogelijkheden en instrumenten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid of milieu.

Patient Capital

Patient Capital is een andere naam voor kapitaal voor de lange termijn. De investeerder is bereid om een investering te doen in een bedrijf zonder de verwachting op kortetermijnwinst te maken.

Paris Alignment

De mate waarin een belegging op koers ligt om aan de doelen van het Parijs Akkoord te voldoen.

PRI / UNPRI Principles for Responsible Investment van de United Nations (Verenigde Naties)

Principes voor verantwoord beleggen die in samenspraak met de beleggingssector zijn ontwikkeld. Bij de PRI zijn zo'n 1900 institutionele beleggers wereldwijd aangesloten.

Private equity

Investerings in niet-beursgenoteerde ondernemingen.

Scope 1, scope 2 en scope 3 CO₂-uitstoot/ Greenhouse Gas Protocol

Het Greenhouse Gas Protocol is wereldwijd het meest gebruikte protocol om de uitstoot van broeikasgassen te berekenen. Dit protocol hanteert een drietal scopes: scope 1, scope 2 en scope 3. Scope 1 omvat de directe CO₂-uitstoot die wordt veroorzaakt door de eigen organisatie door gebouw-, vervoer- en productie-gerelateerde activiteiten. Voorbeelden daarvan zijn verwarmingsinstallaties, eigen (vracht)auto's of klimaatinstallaties. Scope 2 omvat de indirecte uitstoot van CO₂ door opwekking van zelf gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte. De organisatie gebruikt deze intern, maar wekt deze niet intern op. Dat gebeurt ergens anders, bijvoorbeeld in een elektriciteitscentrale.

Scope 3 omvat de indirecte uitstoot van CO₂ veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten van een andere organisatie: uitstoot van bronnen die niet in het bezit zijn van de eigen organisatie en waarop de eigen organisatie ook geen directe invloed kan uitoefenen. Bijvoorbeeld de uitstoot die wordt veroorzaakt door de productie of winning van ingekochte grondstoffen of materialen.

Staatsobligaties

Lening die wordt uitgegeven door de overheid van een land. Staatsobligaties van opkomende landen worden ook 'emerging market debt' (EMD) genoemd.

Sustainable Development Goals (SDGs)

De Sustainable Development Goals, in het Nederlands 'duurzaamheidsdoelen' genoemd, zijn zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De doelen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en vormen een wereldwijd kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. De 17 doelen hebben 169 onderliggende doelstellingen om de doelen te operationaliseren.

Uitsluiting

Uitsluiting is een relatief drastische maatregel en wordt pas ingezet als andere instrumenten geen oplossing bieden. Waar mogelijk wordt eerst geprobeerd om verbetering te bewerkstelligen bij bedrijven door gebruik te maken van de aandeelhoudersrechten. Er kan een aantal redenen zijn om gebruik te maken van uitsluiting. Allereerst kan het zijn dat ondernemingen niet voldoen aan internationale wetgeving of verdragen die voor ons van belang zijn, of dat landen sancties opgelegd hebben gekregen door de VN of de EU. Een tweede reden kan zijn dat ondernemingen zich bezighouden met producten of diensten waar een investeerder principieel niet in wil investeren. Het gaat dan om wat ondernemingen doen of maken. Tot slot kan het zo zijn dat ondernemingen worden uitgesloten op basis van een onsuccesvolle dialoog over significante ESG-risico's. Uitsluitingen worden toegepast op alle beleggingscategorieën. Meer informatie is terug te vinden op de website van PMT.

Vastgoed/ onroerend goed

Investerings in bijvoorbeeld grond, woningen, kantoorpanden en winkels.

F | BEOORDELING DOOR DE ACCOUNTANT

ASSURANCE-RAPPORT VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek.

ONZE CONCLUSIE

Wij hebben de in het ‘Verantwoord beleggen jaarverslag 2022’ opgenomen beleggingsinformatie van Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek te Den Haag over 2022 beoordeeld. Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze beoordeling hebben wij geen reden om te veronderstellen dat de beleggingsinformatie geen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, betrouwbare en toereikende weergave geeft van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2022

in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie ‘rapportagecriteria’.

De beleggingsinformatie is opgenomen in de hoofdstukken 1 t/m 7 en de ‘Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) in bijlage B.

DE BASIS VOOR ONZE CONCLUSIE

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot de beleggingsinformatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N ‘Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen’. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van de beleggingsinformatie.’

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

RAPPORTAGECRITERIA

De beleggingsinformatie dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving.

De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van de beleggingsinformatie zijn toegelicht in de hoofdstukken ‘Voorwoord’, ‘Begrippenlijst’ en in de bijlage ‘Rapportage TCFD’ van het Verantwoord beleggen jaarverslag 2022.

Het ontbreken van gevestigde praktijken ter beoordeling en meting van niet-financiële informatie biedt de mogelijkheid verschillende acceptabele meettechnieken toe te passen. Hierdoor kan de vergelijkbaarheid tussen entiteiten onderling en in de tijd beïnvloed worden.

BEPERKINGEN IN DE REIKWIJDTE VAN ONZE BEOORDELING

In de beleggingsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan toekomstgerichte informatie is dat de werkelijke uitkomsten kunnen afwijken en daarom onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in de beleggingsinformatie.

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in de beleggingsinformatie maken geen onderdeel uit van de beleggingsinformatie die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie.

Deze aangelegenheden doen geen afbreuk aan onze conclusie.

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE BELEGGINGSINFORMATIE

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opstellen van betrouwbare en toereikende beleggingsinformatie in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'rapportagecriteria', inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de beleggingsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in de hoofdstukken 'Voorwoord', 'Begrippenlijst' en in de bijlage 'Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)' van het Verantwoord beleggen jaarverslag 2022.

Het bestuur van de stichting is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de beleggingsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE BELEGGINGSINFORMATIE

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordeling dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing, en zijn ook geringer in omvang dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een beoordeling is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte rapportagecriteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in de beleggingsinformatie staan. Dit omvat het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur;
- Via het inwinnen van inlichtingen het op hoofdlijnen inzicht verkrijgen van de interne beheersingsmaatregelen, rapporteringsprocessen en informatiesystemen relevant voor het opstellen van duurzaamheidsinformatie, zonder het verwerven van assurance-informatie over het bestaan noch de operationele effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen.
- Het identificeren van gebieden in de duurzaamheidsinformatie met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de beleggingsinformatie. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
  - het afnemen van interviews met management (en/of relevante medewerkers) op groeps- (en bedrijfs-/divisie-/cluster-/lokaal) niveau verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en -beleid en prestaties;
  - het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne controles op, en de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie;
  - het bepalen van de aard en omvang van de uit te voeren beoordelingswerkzaamheden voor de groepsonderdelen en locaties. Bepalend hierbij zijn de aard, omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen, locaties of de activiteiten;
  - het verkrijgen van assurance-informatie dat de beleggingsinformatie aansluit op de onderliggende administraties van de entiteit;
  - het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;
  - het analytisch evalueren van data en trends.
- Het aansluiten van de relevante financiële informatie met de jaarrekening.
- Het evalueren van de consistentie van de beleggingsinformatie met de informatie in het jaarverslag buiten de scope van onze beoordeling.
- Het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van de beleggingsinformatie.
- Het overwegen of de beleggingsinformatie als geheel, inclusief de daarin opgenomen toelichtingen het beeld weergeeft in relatie tot het doel van de gehanteerde rapportagecriteria.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling.

Amsterdam, 19 april 2023

Deloitte Accountants B.V.
Drs. M. van Luijk RA

COLOFON

Het PMT verantwoord beleggen jaarverslag 2022 is een uitgave van het Pensioenfonds Metaal & Techniek (PMT).

CONTACT

Pensioenfonds Metaal & Techniek
Postbus 30020
2500 GA Den Haag

ONTWERP

Proforma | visual identity, Rotterdam

OMSLAG ILLUSTRATIE

Witte Rook; Britte Koolen

REALISATIE

Bestuursbureau Pensioenfonds Metaal & Techniek

TEKST

Bestuursbureau Pensioenfonds Metaal & Techniek en MN, Den Haag

© 2023

Het PMT verantwoord beleggen jaarverslag 2022 is met de meeste zorgvuldigheid samengesteld. PMT aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor eventuele onvolkomenheden, onjuistheden of op een later tijdstip aangebrachte wijzigingen. Evenmin aanvaardt PMT aansprakelijkheid voor schade die zou kunnen ontstaan als gevolg van gebruik van de vermelde informatie en gegevens.